

15de VERGADERING. — 29 DECEMBER 1914.

Mededeeling v. ingek. stukken. — Aann. v. verschillende wetsontw. — 140. Verh. Vde hoofdst. d. Staatsbegr. 1914.

15de VERGADERING.

VERGADERING VAN DINSDAG 29 DECEMBER 1914.

(BIJENROEPINGSUUR 2 NAMIDDAG.)

Ingekomen: 1° berichten van leden; 2°. boekwerken; 3°. wetsontwerpen. — Aanneming van verschillende wetsontwerpen. — Beraadslaging over en aanneming van een motie van den heer Regout en van het wetsontwerp houdende voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914 (*Stbl.* n°. 514). — Mededeeling betreffende de regeling van werkzaamheden.

Voorzitter: de heer van Voorst tot Voorst.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 30 leden, te weten de heeren:

Michiels van Kessenich, de Vos van Steenwijk, Cremer, Bavinck, van Kol, van Houten, de Gijselaar, Bergsma, d'Aumale van Hardenbroek, van Lamsweerde, van den Berg, Regout, van Nierop, van Waterschoot van der Gracht, Gilissen, Kraus, Bosch van Oud-Amelisweerd, Franssen, Drucker, van Wassenaer van Catwijk, Tjarda van Starkenborgh, Staal, van der Does de Willebois, van den Biesen, Polak, Reekers, Verheijen, de Boer, Colijn,

en de heeren Ministers van Justitie, van Binnenlandsche Zaken, van Marine, van Financiën, van Oorlog, van Landbouw, Nijverheid en Handel en van Koloniën.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik deel aan de Vergadering mede, dat zijn ingekomen:

1°. berichten van leden, die verhinderd zijn de vergadering bij te wonen: van de heeren 't Hooft en Woltjer, heden, wegens ambtsbezigheden; van den heer Zijlma, deze week; van den heer van Swaay, deze week, wegens drukke bezigheden; van de heeren Fokker, van der Maesen de Sombreff en Hovy, deze week, wegens ongesteldheid; van den heer van der Hoeven, heden en morgen, wegens ambtsbezigheden; van den heer van Basten Batenburg, heden en morgen, wegens familieomstandigheden; van den heer Laan, deze week, wegens zijn gezondheidstoestand; van den heer van der Feltz, deze bijeenkomst, wegens ambtsbezigheden; van den heer Haffmans, hedenmiddag.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen;

2°. de volgende boekwerken:

„Utrecht en de Oorlogstoestand” (van het gemeentebestuur van Utrecht);

Handelingen der Staten-Generaal. — 1914—1915. — I.

(Voorzitter e. a.)

The port of Amsterdam (published by the Municipality of Amsterdam);

Centraal Bureau voor de Statistiek. Statistiek der Spaar- en Leenbanken in Nederland over 1912/1913;

als voren. Statistiek van het Armwezen. 1912.

Deze boekwerken zullen worden geplaatst in de boekerij der Kamer;

3°. van de Tweede Kamer de navolgende door haar aangenomen wetsontwerpen:

hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1915 (2);

Vestingbegroting voor 1915 (147);

begroting van inkomsten en uitgaven van het „Fonds ter verbetering van de Kustverdediging, dienst 1915 (146);

aanvulling en wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1913 (Overneming gedeelte Marinegeschutwerf Amsterdam; vergoeding huishuur; pensioenen) (62);

nadere wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1913 (137);

begroting van inkomsten en uitgaven van het Staatsbedrijf der Artillerie-Inrichtingen voor 1915 (185);

verhooging en wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1914 (138);

bestendiging van den staat van beleg (258);

aanvulling van art. 2 der Beurswet 1914 (*Staatsblad* n°. 445) (267);

tijdelijke afwijking van de Kieswet (242);

wijziging en verhooging der begroting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor 1913 (256);

langer in dienst houden van dienstplichtigen bij de landweer (261);

langer in dienst houden van dienstplichtigen bij de milie (262).

Deze wetsontwerpen zullen worden gezonden aan de afdelingen.

Aan de orde is de behandeling van de wetsontwerpen:

I. wijziging van het IVde hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1913 (222);

II. nadere wijziging van de wet van 24 Juli 1908 (*Staatsblad* n°. 268) tot wijziging van de wet van 5 Juni 1905 (*Staatsblad* n°. 161), houdende wijziging van artikel 22 der Beroepswet (238).

Deze wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

III. verhooging van het Vde hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914 (140).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer Cort van der Linden, Minister van Binnenlandsche Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van het Eindverslag over dit ontwerp wensch ik een paar opmerkingen te maken.

Vooreerst kan ik mededeelen, dat de regeeringscommissarissen in de toelating van de bezoekers tot de kampen vrij zijn, maar dat toch in den regel toestemming wordt gevraagd aan den Minister van Binnenlandsche Zaken. Ik heb gemeend die toestemming op ruime schaal te moeten verleenen, omdat

(Minister Cort van der Linden e. a.)

ik het niet goed gezien zou achten, dat een zaak, die zoozeer de algemeene belangstelling heeft getrokken als de huisvesting van de Belgische vluchtelingen, in het geheim zou worden behandeld.

Het was te verwachten dat, zooals ook geschied is, de kampbezoekers dikwijls een zeer oppervlakkige critiek zouden uitoefenen en zouden toonen dat zij de vele en moeilijke vragen die bij de verzorging van de Belgische vluchtelingen waren op te lossen, niet naar behooren konden beoordeelen, maar dit neemt niet weg dat ik toch meen dat publiciteit wel aanleiding kan geven tot oppervlakkige en ongerechtvaardigde critiek, maar dat toch op den duur men op deze wijze het best zal komen tot een rechtvaardige waardeering van hetgeen en door particulieren en door de Regeering voor de Belgische vluchtelingen is gedaan.

Wat betreft de opnemng van vluchtelingen in vlucht-oorden, daaromtrent kan geen absolute regel gelden. Men moet bij de beoordeeling of de vluchtelingen moeten gezonden worden naar vlucht-oorden geven en nemen. Men moet rekening houden met verschillende plaatselijke omstandigheden. Er wordt vastgehouden aan den regel, dat telkens wanneer redenen van openbare gezondheid of van openbare orde of zedelijkheid het eischen, of ook wanneer er geen plaats beschikbaar is bij particulieren of in lokalen onder particulier beheer, de vluchtelingen in de kampen worden geconcentreerd, maar dat overigens, wanneer er bij particulieren plaats is of wanneer comité's voor de vluchtelingen in staat zijn voor ze te zorgen, aan het particulier initiatief geen moeilijkheden in den weg zullen worden gelegd.

De beraadslaging wordt gesloten en het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

IV. vaststelling van de begrooting van inkomsten en uitgaven van het bouwfonds voor het Departement van Binnenlandsche Zaken voor het dienstjaar 1915 (209).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer Cort van der Linden, Minister van Binnenlandsche Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch naar aanleiding van het Verslag het volgende op te merken. Het geldt hier een derden termijn voor den bouw van het nieuwe rijkskrankzinnigengesticht te Woensel. De totaalkosten van dat gesticht zijn indertijd geraamd op f 2 198 000. Daarop is toen op aandrang van de Staten-Generaal ongeveer 4 ton bezuinigd, maar door verschillende omstandigheden is dat bedrag weer verhoogd moeten worden, zoodat het oorspronkelijk geraamde cijfer van ongeveer 2 miljoen zal moeten worden gehandhaafd. Dit bedrag is indertijd aan de Staten-Generaal medegedeeld, en de Staten-Generaal hebben zich met dat voorstel vereenigd. In 1913 werd als eerste termijn toegestaan f 100 000; in 1914 als tweede termijn f 500 000.

Wanneer men nu in aanmerking neemt dat het geheele gesticht uiterlijk in 1918 gereed moet komen, is toch inderdaad de gevraagde termijn van zes ton niet te hoog geraamd.

De beraadslaging wordt gesloten en het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

V. wijziging en aanvulling van de „Bevorderingswet voor de zeemacht 1902” (wet van 9 Juni 1902, Staatsblad n°. 86) (66);

VI. wijziging der wet van 12 Juli 1895 (Staatsblad n°. 104) tot regeling van:

1°. de bevordering en het ontslag van de officieren der Koninklijke Nederlandsche Marine-Reserve;

2°. de pensionneering van officieren, onderofficieren en minderen der Koninklijke Nederlandsche Marine-Reserve en van hunne weduwen en kinderen (217);

(Voorzitter e. a.)

VII. nadere wijziging en aanvulling van het VId hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1913 (235);

VIII. wijziging van de begrooting van inkomsten en uitgaven van het Staatsbedrijf der Artillerie-Inrichtingen voor het dienstjaar 1914 (234);

IX. verklaring van het algemeen nut der onteigening ten behoeve van den aanleg van eene spoorweghaven te Leeuwarden (219);

X. verhooging van het tiende hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1913. (Verschillende onderwerpen.) (84);

XI. verhooging van het XId hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1913 (85);

XII. vaststelling van hoofdstuk I (Huis der Koningin) van de Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1915 (2);

XIII. vaststelling van hoofdstuk VIIA (Nederlandsche Werkelijke Schuld) van de Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1915 (2);

XIV. wijziging en verhooging van het VIId hoofdstuk B der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1913 (194);

XV. verhooging van de begrooting van uitgaven van het Fonds voor de uitvoering van de Tiendwet 1907 (Staatsblad n°. 222) voor het dienstjaar 1913 (195);

XVI. wijziging van de Weduwenwet voor de ambtenaren 1890 (211).

Deze wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

XVII. wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914 (Staatsblad n°. 514) (231).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer Regout: Mijnheer de Voorzitter! Reeds bij een vorige gelegenheid heb ik te kennen gegeven, dat het mijn ernstig streven is het in verband met de tijdsomstandigheden de Regeering bij de vervulling van haar zware taak niet moeilijk te maken. En toch meen ik, dat een woord van critiek naar aanleiding van het thans in behandeling zijnde wetsontwerp niet achterwege mag blijven, omdat het een zaak geldt van zeer ingrijpenden aard en van groot gewicht.

Het Koninklijk besluit van 2 November 1914 en de wettelijke voorziening die ons thans wordt voorgesteld, hebben gezamenlijk tot doel om de arbeidersverzekering, de arbeidersbemiddeling en de materie der werkloosheid over te brengen van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel naar het Departement van Financiën.

Aan de overzijde van het Binnenhof en blijkens het Eindverslag ook in de afdeelingen van deze Kamer is bezwaar geopperd tegen den vorm en meende men, dat hier niet had mogen zijn volstaan met een Koninklijk besluit op voordracht feitelijk van slechts één Minister, maar dat noodig ware geweest een algemeene maatregel van bestuur, dus met medewerking van den geheelen Ministerraad en van den Raad van State.

Ik zal hierover niet spreken, omdat, hoe gewichtig die quaestie ook moge zijn, de beteekenis daarvan m. i. toch verre achterstaat bij het belang van de zaak zelf waarom het hier gaat.

Wij weten, dat deze wijziging in de indeeling der Departementen in zeer nauw verband staat met den overgang van

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Regout.)

den Minister Treub van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel naar het Departement van Financiën en dat Zijn Excellentie bij deze gelegenheid eenige goede kennissen mee heeft willen mede verhuizen wegens zijn gehechtheid aan de arbeidersverzekering, de arbeidersbemiddeling, de zaak der werkloosheid en wegens zijn liefde voor het staatspensioen.

Onmiddellijk dringt zich deze vraag op den voorgrond, of het eigenlijk wel aangaat, ter wille van persoonlijke consideratiën ingrijpende wijzigingen te brengen in de indeeling van de Departementen, vooral wanneer de tot dusverre bestaande indeeling gegrond was op zakelijke motieven en het een groot nadeel moet zijn indien men losrukt hetgeen is ingeleefd in een Departement.

Wanneer men zich hierbij zou willen beroepen op antecedenten, geloof ik, dat men voorzichtig moet zijn en daar het m. i. niet vaststaat dat hetgeen dienaangaande in het verleden is gebeurd, wel een aansporing tot navolging mag heeten.

Ook hierop ga ik niet verder in, doch wil opmerken, dat ook zij die aan argumenten van persoonlijke aard een groot gewicht hechten, toch zullen moeten toegeven, dat die persoonlijke consideratiën nooit mogen praevaleeren, wanneer in een bepaald geval de nadeelen, aan den maatregel verbonden, veel grooter zijn dan de voordeelen in verband met de motieven van persoonlijke aard.

Dit is hier het geval, daar er inderdaad zeer ernstige bezwaren bestaan.

Ik zou die willen onderscheiden in drie soorten:

- 1°. bezwaren van politieke aard;
- 2°. bezwaren van sociaal-technischen aard;
- 3°. bezwaren van financieelen aard.

Wat de eerste soort betreft, wij weten allen, dat een van de groote strijdpunten tusschen deze Regeering en, ik zou bijna mogen zeggen, de rechterzijde van het Parlement hierin bestaat, dat Minister Treub de reeds bij de wet vastgelegde ouderdomsverzekering voor arbeiders wil vervangen door een bedeeling van oude behoeftigen, geheel afgescheiden van de vraag, of zij al dan niet arbeiders zijn.

Men voelt, dat het instituut arbeidersverzekering met het beginsel dat aan de arbeiders rente wordt toegekend in verband met den door hem gepesteeerden arbeid, een zaak is van een bij uitstek sociaal karakter en als zoodanig thuisbehoort bij het departement van sociale aangelegenheden.

Men voelt ook, dat bij de bedeeling van al die oude behoeftigen, afgescheiden van de vraag, welke hun maatschappelijke positie is geweest, meer op den voorgrond treedt de geldelijke uitkeering en uit dien hoofde die aangelegenheid met minder bezwaar bij het Departement van Financiën kan worden ondergebracht.

Maar men voelt evenzeer, dat, door het instituut arbeidersverzekering met zijn sociaal karakter over te brengen van het sociaal departement naar het departement van de geldelijke uitkeeringen, aan dat instituut van arbeidersverzekering zeer beslist een geweldige deuk wordt toegebracht en dientengevolge deze maatregel een politieke betekenis krijgt en in het bijzonder aan de rechterzijde in het Parlement minder aangenam moet zijn.

Nu komt het mij voor, dat, waar de Regeering steeds getoond heeft er hoogen prijs op te stellen, dat onder deze tijdsomstandigheden elke politieke strijd wordt vermeden, de Regeering die stilzwijgende overeenkomst ook niet door deze daad had moeten verbreken.

Het is natuurlijk voor de politieke vrienden van de Regeering zeer gemakkelijk aan haar zijde te staan, ook onder deze tijdsomstandigheden, doch ook de rechterzijde heeft speciaal in deze moeilijke dagen behoord tot de trouwe bondgenooten van de Regeering en o. m. is gebleken, dat in de andere Kamer juist de rechterzijde den Godsvrede niet heeft verbroken, ook niet wanneer iets voorkwam, dat minder naar haar zin was.

De Regeering zal ook moeten erkennen, dat, wanneer dit Koninklijk besluit ware tot stand gebracht en deze maatregelen waren voorgesteld in normale tijden, buiten den oorlogstoestand, ongetwijfeld in de Tweede Kamer vele leden, en

niet alleen van de rechterzijde, maar ook van de linkerzijde, wegens de groote zakelijke bezwaren, daartegen zouden zijn opgekomen en het op zijn zachtst uitgedrukt twijfelachtig mag heeten, of het Parlement in zijn geheel niet een zoodanige afkeuring zou hebben uitgesproken, dat het tot stand komen van die wijziging wellicht achterwege ware gebleven.

Ik voeg er tot voorkoming van misverstand onmiddellijk bij, dat ik volstrekt niet wil beweren, dat Zijn Excellentie Treub van die omstandigheden heeft willen profiteren. Allerminst.

Maar dit neemt niet weg, dat juist wegens de te verwachten oppositie in normale omstandigheden er wel aanleiding had kunnen zijn om althans zoolang de oorlogstoestand duurde, het doorzetten van deze wijzigingen achterwege te laten. Nu het echter gebeurd is, hecht ik aan die bezwaren van politieke aard niet de voornaamste betekenis, daar mijn hoofdbezwaren zijn die van zakelijken aard.

Thans kom ik tot de tweede soort van bezwaren, nl. van sociaal-technischen aard.

Wij hadden tot nog toe een Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, waarin op logische wijze alle belangrijke takken van ons volksbestaan zijn ondergebracht, en ofschoon het niet blijkt uit de titulatuur van het Departement, behoort uit den aard der zaak daartoe ook de arbeid, die gepresteerd wordt in de verschillende takken van landbouw, nijverheid en handel.

De afdeling Arbeid heeft in de laatste jaren in dat Departement een belangrijke plaats ingenomen, en ook op dit oogenblik staat de sociale wetgeving nog bovenaan.

Wat zien wij nu gebeuren?

Dat een deel der arbeidersbescherming en de vele wettelijke voorzieningen op het gebied van den arbeid, zullen blijven bij het Departement van Landbouw en dat de zeer nauw daarmee samenhangende arbeidersverzekering, arbeidsbemiddeling en de materie der werkloosheid overgaan, — nota bene — naar het Departement van Financiën.

Hier wordt dus gesplitst wat logisch samenhoort. Het onderling verband blijkt al hieruit, dat eigenlijk de arbeidersbescherming en de arbeidersverzekering, zoomede de werkloosheidsverzekering, een geheel anoloog karakter hebben. Want of men wettelijke maatregelen neemt tot bescherming van den arbeider tegen overmatigen arbeidsduur, of tegen ongezonde toestanden in fabrieken en werkplaatsen — wat blijft bij het Departement van Landbouw, — of wel dat men wettelijke maatregelen neemt tot bescherming van den arbeider tegen de gevolgen van ziekte, invaliditeit of ouden dag, of wel tot bescherming van den arbeider die buiten zijn schuld werkloos is en hulpbehoefig wordt — wat nu bij Financiën komt —, men gevoelt het, dat het zaken zijn die in hun wezen bij elkander behooren en dat reeds uit dien hoofde een afscheiding zeker had moeten worden vermeden.

Ik zal er niet lang over uitweiden, omdat het mij voorkomt, dat wanneer ik dit wel deed, het zou zijn, alsof ik er een oogenblik aan twijfelde, dat de leden dezer Kamer met hun gezond verstand zouden vinden, dat iets wat zoo nauw verband houdt, uit elkander mag worden gerukt.

Ik behoef dit standpunt ook niet te verdedigen tegenover den Minister Treub, want in de andere Kamer heeft hij duidelijk erkend, dat datgene wat hij uit elkander wilde rukken, eigenlijk samenhoort. Men kan het vinden in de *Handelingen*, bladz. 362.

Toen de Minister dit toegaf, moest hij toch argumenten — ik zou haast zeggen excuses — vinden voor die handeling en het is wel de moeite waard om even na te gaan waarop de Minister zich beriep.

Door den Minister werd o. a. gezegd: Immers dat het verband tusschen de arbeidersverzekering en de afdeling Arbeid zoo gering is, dat zij zijn gehuisvest in verschillende gebouwen.

Nu vraag ik: is dat een argument? Deze Minister weet en het is ook mij uit mijn vorig ambt, toen ik belast ben geweest met de zorg voor de departementale gebouwen genoeg bekend, dat sedert jaren aan het Departement van Landbouw steen

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Regout.)

en been wordt geklaagd, dat de verschillende diensten in afzonderlijke gebouwen zijn gehuisvest, en daarom werd besloten tot de oprichting van een duur Departement aan het Bezuidenhout, een dure maatregel, want de rente, aflossing en onderhoud van dat gebouw zullen wellicht het dubbele bedragen van de kosten van hetgeen nu voor die verschillende huizen wordt uitgegeven.

Is het nu geen bittere ironie, dat, wanneer het volgend jaar dit departementsgebouw zal gereed zijn, niet alleen de arbeidersverzekering daarin niet zal worden ondergebracht, maar zelfs heelmaal daarvan zal afgescheiden zijn in een ander Departement.

De Minister zeide ook tot de Tweede Kamer, dat de verandering in hoofdzaak hierop neerkomt, dat op de Princessegracht het bestaande bordje met „Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, afdeling Arbeidersverzekering”, zal worden veranderd in een bordje met: „Departement van Financiën, afdeling Arbeidersverzekering”.

Men gevoelt toch wel, dat de verandering van dit bordje een diepere betekenis heeft, dat het wil zeggen, dat die arbeidersverzekering gaat naar een Departement, waar het uit sociaal oogpunt nimmer had mogen komen en ook niet thuis behoort, en om maar een punt te noemen, ook in zake arbeidersverzekering de voorlichting van den zoo bekwaamen secretaris-generaal van het Departement van Landbouw, met zijn groote kennis van de sociale aangelegenheden, zal ontbreken, terwijl deze een zoo goede vraagbaak is voor den Minister, terwijl die zelfde voorlichting toch niet van den secretaris-generaal van Financiën kan worden verwacht.

De Minister liet ook doorstralen, dat de verhuizing naar Financiën slechts tijdelijk zou zijn, — hetgeen op zichzelf al heel bedenkelijk is — en hij vond het niet zoo erg, dat het voorloopig van het Departement van Landbouw werd afgenomen, omdat het, later weer weggaande van Financiën, niet meer zou terugkeeren naar Landbouw, omdat dit Departement toch reeds zoo overladen was.

Mijnheer de Voorzitter! De Minister moet mij niet kwalijk nemen als ik aan dit argument niet veel waarde hecht, waar juist de Minister Treub verleden jaar in zijn Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer heeft verklaard, tegenover de leden die gezegd hadden, dat het Departement overladen was, „dat de ondergeteekende die meening niet deelt”.

De Minister heeft er aan toegevoegd, dat de afdeling bij eventueel vertrek van Financiën wel zou gaan naar een nieuw op te richten Ministerie van Arbeid, hetgeen de zaak niet beter maakt.

Ik zeide straks reeds, dat het absoluut onlogisch is om de afdeling Arbeid in tweeën te splitsen, maar ik wil wel zeggen, dat ik het bijna even bedenkelijk vind om nu een gedeelte, en later wellicht de geheele afdeling Arbeid weg te nemen van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel. Immers de eerste voorwaarde voor een gezonde sociale wetgeving is toch wel deze, dat de Minister die de rechten van de arbeiders behandelt ook geheel op de hoogte is van den economischen toestand in de takken van volksbestaan, waarin die arbeiders werken, d.z. de landbouw, de nijverheid en de handel, en al de gegevens dienaangaande dagelijks onder zijn bereik heeft.

Laat ik eens een voorbeeld noemen. Wanneer een Minister een ontwerp moet maken van arbeidersverzekering en o. m. moet regelen de verdeling van de lasten tusschen de arbeiders en de werkgevers, hoe kan dan een Minister met kennis van zaken daarover oordeelen, wanneer niet aan zijn Departement alle gegevens berusten, wanneer hij niet dagelijks daarin medeleeft en voortdurend ook voeling houdt met de vertegenwoordigers zoowel van de arbeiders als ook van de nijverheid, den handel en den landbouw, terwijl later bij een verhooging van de premie om tot een hogere uitkeering te komen, de Minister toch de economische draagkracht moet kennen zoowel van de arbeiders als van het bedrijf?

Een ander voorbeeld. Op het oogenblik heerscht door de tijdsomstandigheden een zeer groote werkloosheid. Doch men kan, zonder een groot profeet te zijn, wel voorspellen, dat, wanneer de oorlog geëindigd zal zijn en wij krijgen een her-

leving van de nijverheid in de naburige landen, deze dan wel door het helaas gesneuveld en verminkt zijn van zooveelen, een beroep zullen doen op de arbeidsmarkt in Nederland, waardoor in plaats van werkloosheid wellicht groote vraag naar arbeiders zal zijn. Ook hoort men al mompelen, dat Duitschland er over denkt met Duitsch kapitaal industriële inrichtingen op te richten in Nederland en van Nederland uit te exporteeren naar Engeland, waardoor ook de vraag naar arbeidskrachten in ons land zal toenemen. Op vrij plotselinge wijze zullen er dus schokken komen op economisch gebied, en nu vraag ik: hoe kan een Minister behoorlijk onder die omstandigheden de materie der werkloosheid regelen, wanneer hij niet absoluut op de hoogte is van den geheelen gang van zaken en den geheelen economischen toestand van de verschillende takken van ons volksbestaan kent?

De Minister moet mij niet zeggen: dat kan ik allemaal weten door voeling te houden met het Departement van Landbouw. Immers de Minister weet ook wel, evenals iedereen die van ondervinding kan medepraten, dat ten aanzien van zaken, waartusschen een innig verband bestaat, de behandeling door het houden van voeling tusschen verschillende Departementen de meest onvruchtbare, onlogische, tijdrovende en kostbare maatregel is dien men zich kan denken.

Het behandelen der arbeidsaangelegenheden, afgescheiden van de takken van volksbestaan, waarin die arbeid verricht wordt, is een absolute miskenning van het hooge beginsel, dat in zoo vele opzichten de belangen van den arbeidersstand met den bloei van de nijverheid samengaan, en daarom moeten de belangen, die parallel loopen, ook onder een zelfde Ministerie ressorteeren.

Wanneer men bij slot van rekening tot de conclusie mocht komen, dat het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel overladen is, en dat er iets moet gedaan worden, dan nog mag men zeker den arbeid niet afscheiden. Bij voorkeur moet men, wat logisch samenpast, samenlaten, doch moet er iets gedaan worden om dat Departement te verlichten, laat men dan van de verschillende kwalen althans de minste kiezen en veeleer van het Departement de afdeling Landbouw afscheiden. Ik wil daardoor niet zeggen, dat de sociale aangelegenheden voor de arbeiders bij den landbouw niet van betekenis zijn. Allerminst, maar ongetwijfeld speelt de sociale wetgeving bij den landbouw in verhouding tot den omvang van het geheele landbouwbedrijf een veel minder groote rol dan de sociale wetgeving bij de nijverheid.

Het zal intusschen alleen als noodmaatregel mogen geschieden en ten opzichte van den landbouw zal men dan als noodzakelijk kwaad zich eventueel moeten behelpen door het houden van voeling tusschen verschillende Departementen, en daarbij rekenen met de omstandigheid, dat sociale wetten op het gebied van landbouw dikwijls in anderen vorm gegoten moeten worden dan voor de nijverheid.

Of deze maatregel zou moeten leiden tot de kostbare oprichting van een afzonderlijk Ministerie van Landbouw betwijfel ik.

Er zijn er velen, die dezen kant uit willen, doch zij vergeten m. i. te veel, dat, wanneer men steeds landbouwspecialiteiten krijgt als Minister, het daarmede gaat, als met alle specialiteiten, dat zij het onderling veelal oneens zullen zijn en men zoodoende voortdurend allerlei schokken zal krijgen, wat zeer nadeelig is, vooral wanneer de Ministers van Landbouw elkander vlug opvolgen.

Bovendien zouden deze specialiteiten allicht in conflict komen met de directie van den landbouw, waardoor de continuïteit bij de behandeling der landbouwaangelegenheden in groot gevaar zou worden gebracht.

Een betere oplossing kan wellicht verkregen worden door het onderbrengen van den landbouw bij het minder zwaar belast Departement van Waterstaat en waar gebleken is, dat aan den landbouw bij het zooveel zwaarder belaste Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel zeer veel aan-

15de VERGADERING. — 29 DECEMBER 1914.

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Regent.)

dacht is kunnen worden gewijd, daar zal dit in nog meerdere mate kunnen geschieden bij het Departement van Waterstaat, terwijl de omstandigheid, dat bij Waterstaat de verkeerswegen te water en te land worden behandeld, in vele opzichten de ontwikkeling van den landbouw ten goede kan komen.

Mijnheer de Voorzitter! Ten aanzien van de bezwaren van sociaal-technischen aard kom ik tot deze conclusie:

dat de splitsing van de arbeidsaangelegenheden en de overbrenging van een deel naar het Departement van Financiën te onlogisch is, om er veel van te zeggen;

dat de afscheiding, nu gedeeltelijk, later wellicht geheel, van den Arbeid van Handel, Nijverheid en Landbouw, absoluut ongerijmd is, en

dat het argument van overbelasting, waardoor men verplicht zou zijn, om tot de splitsing over te gaan, niet opgaat, zoo noodig een minder nadeelig middel kan worden toegepast.

Ten slotte kom ik tot de bezwaren der derde soort, nl. die van financieelen aard.

Sedert onheuglijke tijden geldt het als adaat, als een axioma, dat de Minister van Financiën is de bewaker van onze schatkist, en dat hij geroepen is, om al te hooge eischen van zijn ambtgenooten te breidelen en te temperen.

Zonder nu ambtsgeheimen te verraden, mag ik wel zeggen, dat, in het verleden, veel voorstellen, waarmede ontzaglijke bedragen gemoeid waren, achterwege zijn gebleven, door het veto van den Minister van Financiën.

Ik mag er bijvoegen — ook zonder ambtsgeheimen te schenden, daar het voor de hand ligt — dat, wanneer een enkele maal een Minister van Financiën veel geld noodig had voor zijn eigen Departement, hij machteloos stond tegenover zijn ambtgenooten. Zelfs wanneer hij geld vroeg voor zeer nuttige zaken, bijv. een hoog noodige lotsverbetering van ambtenaren onder het Departement van Financiën, welke wellicht uit angst al te lang was teruggehouden, werd van de noodige medewerking der ambtgenooten, door deze gebruik gemaakt om ook geld voor hun Departement los te krijgen.

Men meent wellicht, dat dit geen hoogen dunk geeft van die ambtgenooten, maar met dien blaam moet men niet te vlug zijn. Natuurlijk zijn er Ministers, die in het geheel niet zuinig van natuur zijn, maar er zijn er ook, die de zuinigheid in het oog houden, en ik spreek alleen over dezen.

Welnu, wij hebben eenmaal in Nederland dezen toestand, dat vele nuttige, zeer gewenschte uitgaven achterwege moeten blijven wegens den toestand van de schatkist en dat iedere Minister, die hart voor zijn zaak heeft — en dat is in den regel het geval — geld beschikbaar tracht te krijgen voor die zoo gewenschte uitgaven aan zijn Departement.

Nu is het juist de taak van den Minister van Financiën, die het geheel overziet, om met zijn veto te groote uitgaven te besnoeien, omdat hij rekening dient te houden met den toestand van de schatkist.

Maar wanneer deze maatregel tot stand komt, hoe zal het dan gaan?

Dan krijgen wij dezen toestand, dat de Minister van Financiën zal zijn de gulzigste gast aan den Rijksdich.

Ik stel mij de toekomst voor, dat in den Ministerraad de begroting behandeld wordt en de Minister van Financiën aan de Ministerraadtafel zit met een grooten schotel met de beschikbare Rijksmiddelen. Nu zou het zijn taak zijn om, dien schotel voor zich nemende, de middelen billijk te verdeelen tusschen zijn ambtgenooten.

Maar wat zal deze Minister van Financiën doen?

Met een ironischen blik neemt hij den geheelen schotel en keert dien om op zijn eigen bord. En wanneer dan zijn ambtgenooten luide protesteeren, dan weet hij dezen niet anders te kalmeeren dan door te zeggen: waarde ambtgenooten, gij begrijpt toch wel, dat nu ik mij zoo royaal bedien, ik ook op royale wijze zal zorgen dat er flinke nieuwe voorraad voor u allen zal komen.

Nu kan men denken: deze Minister is een zoo krachtige persoonlijkheid, dat al neemt hij zelf veel voor zich, hij toch de anderen zal weten te temperen.

Och, laten wij niet vergeten, dat de ambtgenooten van dezen Minister toch ook geen kinderen zijn, die zich met een kluitje in het riet laten sturen, dat zich onder hen o. a. ook een collega bevindt, staande aan het hoofd van een Departement, waar men zeer veel geld gebruiken kan, en die bekend staat als een geniaal man, maar die tevens de nagenoeg universeele reputatie heeft, dat de vraag, of iets ettelijke millioenen meer of minder kost, hem volkomen koud laat.

Maar geheel afgescheiden daarvan, een Minister die zelf de grootste happen in den staatsruif doet, moet niet denken, dat zijn preeken over zuinigheid nog eenigen indruk op zijne ambtgenooten zullen maken.

Mocht er intusschen nog iemand zijn in deze Kamer, die daaraan twijfelt, dan behoeft hij maar eens na te lezen hetgeen de Minister van Financiën onlangs gezegd heeft in de andere Kamer bij de behandeling van het leening-ontwerp, toen hij mededeelde dat hij, wanneer over eenige jaren de oorlog geëindigd is, weinige maanden later zal komen met wetsvoorstellen, die 55 à 60 millioen gulden per jaar zouden opbrengen, terwijl dit bedrag naar aanleiding van een enkele interruptie van den heer Troelstra, door den Minister tot 75 millioen per jaar werd opgevoerd.

Uit de toen aangenomen houding bleek maar al te goed dat, juist omdat de Minister bij de opsomming eerst naar zich zelf toerekende, hij het noodig vond uit eigen beweging aan andere Departementen bij wijze van invitation à la valse ettelijke millioenen voor oogen te houden.

Het is een zaak van hoogst ernstigen aard en het kan niet anders of deze maatregel zal niet alleen nu maar ook in de verdere toekomst de bedenkelijkste financieele gevolgen hebben.

Dat een Minister, die zoo groote uitgaven noodig heeft als sociaal Minister, zelf als Minister van Financiën de koorden der beurs vasthoudt, is een abnormale toestand, dien wij nooit gekend hebben en die heel wat onaangename verrassingen kan opleveren indien niet tijdig een wijziging intreedt.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer nu uit hetgeen ik hier gezegd heb blijkt, dat ik mij allerminst kan vereenigen met deze regeling, dan zal men mij vragen: wat moeten wij nu doen? Tegen dit wetsontwerp stemmen?

Het moge bij eerste aanhooren zeer onlogisch klinken, maar ik wil dit zeggen: wanneer de verwerping van dit wetsontwerp zou afhangen van één stem, en dat zou de mijne zijn, dan stem ik voor het wetsontwerp. En waarom?

Omdat wij eenmaal in deze abnormale omstandigheden een ernstig conflict met de Regeering tot elken prijs moeten vermijden.

Maar dan zal men zeggen: Wanneer dat uw meening is, waarom hebt gij dan door uw lange rede ons geduld op de proef gesteld?

Juist omdat ik meen, dat met goeden wil wel een goede oplossing kan worden verkregen.

Ik kan mij best voorstellen dat de Minister Treub, toen hij het Departement van Financiën verliet, gedacht heeft, dat hij de arbeidersverzekering en het staatspensioen moest meenemen en gedacht heeft, dat indien hij het niet deed, hij, zooals ook in het Eindverslag staat, ernstige verwijten zou hebben gehoord. Men bedoelt daarmede, dat men den Minister zou hebben verweten dat hij uit angst voor oppositie de arbeidersverzekering en het staatspensioen in den steek zou hebben gelaten. Het komt mij voor dat een dergelijk verwijt niet spoedig zou zijn gedaan, omdat wanneer voor ons, gewone stervelingen, het gevoel „angst” ook een beteekenis heeft, aan den Minister van Financiën is dit volmaakt onbekend, terwijl bovendien degenen die nog in eenig opzicht den Minister te dien aanzien mochten verdenken, toch volkomen tevreden gesteld moeten zijn, nu de Minister door het uitlokken van het Koninklijk besluit en door het indienen van dit wetsontwerp wel getoond heeft dat het allerminst in zijn bedoeling heeft gelegen om de arbeidersverzekering en het staatspensioen in den steek te laten.

Maar daardoor is m. i. het prestige van den Minister dan ook volkomen gered, gaat hij geheel vrij uit, en nu is het

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Regout.)

oogenblik gekomen om eens na te gaan of men niet aan al die ernstige bezwaren kan te gemoet komen.

Ik geloof dat het tijdstip daarvoor bijzonder gunstig is. Aan het Departement van Landbouw is opgetreden een bewindsman, van wien men weet dat hij zich ook speciaal heeft bezig gehouden met de arbeidersverzekering en dat hij zich nooit heeft uitgelaten tegen staatspensioneerings, dat hij daarvan zelfs een voorstander schijnt te zijn, — wat ik niet toejuich, maar wat van het standpunt van den Minister toejuicing verdient.

Daar komt nog dit bij. Wij weten dat het wetsontwerp voor de ouderdomsverzekering reeds bij de Kamer ligt, en de Minister heeft onlangs medegedeeld, dat ook de wetsontwerpen tot wijziging van de Talma-wetten van den Raad van State zijn teruggekomen. In de eerstvolgende maanden, zoolang de oorlog duurt, en zeker nog eenige maanden daarna, kan van behandeling van die ontwerpen niets komen. Wat is dat nu voor een schitterende gelegenheid en een ruimen tijd voor den Minister van Landbouw om zich in die materie in te werken!

Men kan wel zeggen: de Minister van Landbouw heeft het erg druk, maar men bedenke dat de grootste drukte voorbij is, en gekomen is op de schouders van den voorganger van dien Minister, den tegenwoordigen Minister van Financiën, wien hiervoor alle hulde toekomt. Bovendien staat ook voor het Departement van Landbouw de parlementaire arbeid eenigszins stil door de tijdsomstandigheden, terwijl de taak aan het Departement van Financiën, ook zonder sociale wetgeving, zelfs voor een Minister als dezen bewindsman reeds zeer zwaar is.

Daarom zou ik den Minister van Financiën dit willen vragen: Geef mij nu geen antwoord omtrent een wijziging van de voorgestelde maatregelen, want ge moogt daarover nu niet denken, omdat gij het veel te druk hebt, in verband met de abnormale tijdsomstandigheden. Maar wanneer bijv. de drukte van de leening voorbij is en naar ik hoop door een schitterend succes der leening uw taak verlicht zal zijn, dan vindt gij wel eens een rustig oogenblik om eens ernstig na te denken over deze quaestie, en dan moet Uwe Excellentie met uw scherpzinnigen blik, en na uw erkenning dat er groote bezwaren zijn verbonden aan de thans voorgestelde regeling, tot de conclusie komen, dat het gewenscht is, om, met uitzondering van de Beurswet, op den maatregel terug te komen, en de arbeidersverzekering, de arbeidsbemiddeling en de werkloosheid te brengen waar zij behooren, nl. bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel.

Ik zou gaarne, om den Minister in zijn gedachtengang te steunen, een gelegenheid geven aan de Kamer om haar zienswijze te doen kennen, en daarom willen voorstellen een motie met zeer welwillende vriendelijke bedoeling, waarbij de Kamer alleen de hoop uitspreekt dat de Regeering alsnog maatregelen zal overwegen om te gemoet te komen aan de bezwaren, verbonden aan de overbrenging van de arbeidersverzekering, de arbeidsbemiddeling en de werkloosheidsverzekering van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel naar het Departement van Financiën.

Wanneer een dergelijke motie in stemming wordt gebracht vóór het wetsontwerp, geeft het ook aan mij en aan degenen die eveneens ernstige bezwaren tegen het wetsontwerp hebben, de gelegenheid om wanneer zij vóór de motie hebben gestemd, daarna hun stem te kunnen verleen aan het wetsontwerp en aldus wegens de tijdsomstandigheden ten deze de Regeering te kunnen steunen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb daarom de eer aan de Kamer een motie voor te stellen in den zooveel uitgesproken geest, en ik neem de vrijheid ze hierbij aan u op schrift te overhandigen.

De Voorzitter: Door den heer Regout is een motie voorgesteld, luidende:

„De Kamer, de hoop uitsprekend, dat de Regeering alsnog maatregelen zal overwegen om te gemoet te komen aan de bezwaren verbonden aan de overbrenging van de

(Voorzitter e. a.)

arbeidersverzekering, de werkloosheidsverzekering en de arbeidsbemiddeling van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel naar het Departement van Financiën,

gaat over tot de orde van den dag.”

Ik stel voor deze motie te gelijker tijd te behandelen met het aan de orde zijnde wetsontwerp.

Daartoe wordt besloten.

De heer Cort van der Linden, Minister van Binnenlandsche Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Ik veroorloof mij de opmerkingen en beschouwingen, waartoe het afdeelingsonderzoek heeft aanleiding gegeven, in de eerste plaats te beantwoorden, omdat het hier een zaak geldt die niet alleen betreft den betrokken Minister, maar de samenstelling van het geheele Kabinet.

Wanneer desalniettemin het besluit waarbij die overdracht plaats had niet is geteekend door mij als tijdelijk voorzitter van den Ministerraad, dan is dat eenvoudig hierom geschied omdat wij in deze de traditie, de antecedenten hebben gevolgd, om geen andere reden, maar indien men hieruit zou willen afleiden dat de zaak buiten den Ministerraad om is behandeld dan zou men daaruit toch een onjuiste conclusie trekken. De zaak is in den Ministerraad behandeld en zij is in overeenstemming met den Ministerraad aan de Koningin voorgedragen.

Wanneer ik nu overga tot behandeling van hetgeen in het Verslag voorkomt, zal ik te gelijker tijd de opmerkingen die wij van den geachten afgevaardigde den heer Regout hebben gehoord, trachten te weerleggen, aan mijn ambtgenoot van Financiën overlatende om dit betoog aan te vullen met zekere overwegingen van technischen aard.

De heer Regout heeft er op gewezen, dat de vraag of dit besluit genomen had moeten worden in den vorm van een algemeen maatregel van bestuur, hoe gewichtig ook op zich zelf, toch door hem van secundair belang werd geacht. Ik mag mij echter nu deze zaak allereerst in het Verslag van deze Kamer is besproken niet ontslagen rekenen van een antwoord.

Mijnheer de Voorzitter! Het is bekend, dat de Grondwet geen bepaling inhoudt van wat er verstaan moet worden onder een algemeen maatregel van bestuur. Men zal dus de vraag wat een algemeene maatregel van bestuur is, wat de Grondwet daaronder verstaat, moeten beantwoorden overeenkomstig de praktijk en overeenkomstig de wetenschappelijke onderscheiding. Nu komt het mij voor, dat men een kenmerkend onderscheid tusschen een algemeen maatregel van bestuur en een Koninklijk besluit alleen dan kan vinden, wanneer men in het oog vat de verschillende functiën van het bestuur.

Het bestuur van den Koning is als ik het wel zie enerzijds van reglementairen, van wetgevenden aard en anderzijds ook van zuiver ordenenden aard, door toepassing van de regelen op bijzondere gevallen, door aanwijzing van personen voor bepaalde ambten en door aanwijzing van ambtsgebied. De reglementaire bevoegdheid des Konings betreft al die zaken, waarbij de rechten en verplichtingen der burgers betrokken zijn en waarbij de bevoegdheden van de ambtenaren zijn vastgesteld. En die reglementaire bevoegdheid des Konings, uit zich in den vorm van algemeene maatregelen van bestuur. De ordenende, individualiseerende functie van het bestuur des Konings uit zich in gewone Koninklijke besluiten. Deze opvatting is volkomen in harmonie met onze praktijk van de Grondwet en van de wetgeving. En ofschoon er in de Grondwet geen definitie van een algemeen maatregel van bestuur gevonden wordt, is deze toch zoo in overeenstemming met de Grondwet, dat artikel 75 van de Grondwet een zeer sterke aanwijzing geeft, dat inderdaad de Grondwet onder algemeen maatregel van bestuur verstaat maatregelen van wetgevenden aard. Artikel 75 van de Grondwet zegt:

„De Koning brengt ter overweging bij den Raad van State alle voorstellen, door Hem aan de Staten-Generaal te doen of door deze aan Hem gedaan, alsmede alle alge-

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Minister Cort van der Linden.)

meene maatregelen van bestuur van het Rijk en van zijne koloniën en bezittingen in andere werelddeelen."

Men noemt hier dus de algemeene maatregelen van bestuur in één adem met de wetten. Men mag dus aannemen, dat de Grondwet, deze in een adem noemende, aan die algemeene maatregelen ook een zeker wetgevend karakter toekent.

Als dat zoo is, dan is het ook duidelijk, dat de instelling van Departementen van Algemeen Bestuur en de inrichting van Departementen van Algemeen Bestuur niet moeten worden geregeld bij algemeenen maatregel, maar bij Koninklijk besluit, en dit is dan ook de conclusie waartoe kenners van ons staatsrecht van verschillende richting gekomen zijn. Ik heb er in de Tweede Kamer der Staten-Generaal reeds op gewezen, dat Buys, in overeenstemming met het gevoelen van Kappeyne, van oordeel was, dat de instelling van een Departement van Algemeen Bestuur bij gewoon Koninklijk besluit en niet bij algemeenen maatregel moest geschieden. En iemand van geheel andere staatsrechtelijke beginselen en inzichten, de heer de Savornin Lohman, zegt in *Onze Constitutie*, bladz. 174:

„Het aantal Departementen is, evenals de verdeeling, aan verandering onderhevig. Een en ander wordt bij Koninklijk besluit geregeld, zonder dat de Raad van State gehoord wordt."

Nu kan men, al zou men dit willen toegeven, en daarop wordt ook in het Verslag gewezen, toch van meening zijn, dat dit een aangelegenheid is van zoodanig belang, dat hier, niettegenstaande het bij gewoon Koninklijk besluit zou worden geregeld, toch de Raad van State had behooren te worden gehoord. Dienaangaande verwijs ik opnieuw naar art. 75. Art. 75 zegt in de derde alinea:

„De Koning hoort wijders den Raad van State over alle zaken waarin Hij dit noodig oordeelt."

Het is dus niet de vraag of het wenschelijk is of niet wenschelijk, dat de Raad van State in dit geval gehoord wordt, want het oordeel over de wenschelijkheid of niet wenschelijkheid is door de Grondwet aan den Koning voorbehouden. Nu wil ik hiermede niet betoogen, dat er niet gevallen zijn waarin de Ministers verantwoordelijk zijn ook wanneer de Koning geen gebruik maakt van een bevoegdheid die de Grondwet hem schenkt, maar wat ik wel beweer is dit, dat die verantwoordelijkheid der Ministers alleen dan kan worden ingeroepen wanneer men meent, dat door dezen vorm het landsbelang is geschonden, en ik heb niet vernomen, ook niet in het Verslag van deze Kamer, dat dat is beweerd. Men heeft wel, gelijk ook de heer Regout deed, beweerd, dat het landsbelang betrokken was bij de zaak zelf, maar men heeft niet beweerd, dat het landsbelang betrokken is bij den gekozen vorm.

Wat nu betreft de zaak zelf, den inhoud van het wetsontwerp, vooreerst meende men dat het gewenscht is dat alle arbeidsaangelegenheden worden behandeld door het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, de deelen van ons economisch leven, waarin de arbeiders werkzaam zijn.

Dat er verband bestaat tusschen de arbeidersbelangen en de belangen van de groote afdeelingen van onze volkswelvaart, is onmiskenbaar. De heer Regout heeft gezegd: ieder gevoelt toch dat er een zeker verband is tusschen die twee, en ik, Mijnheer de Voorzitter, geef dat gaarne toe. Maar, wanneer men spreekt van de arbeiders en van de arbeidersbelangen, moet men toch niet vergeten dat volstrekt niet alle arbeiders zijn arbeiders van ondernemingen van landbouw, nijverheid en handel. Er zijn groote aantallen arbeiders werkzaam in de staatsbedrijven, bij de spoorwegen, en bij gemeenten of andere publiekrechtelijke lichamen, wier belangen eveneens bij de verzekering en de bescherming betrokken zijn.

Nu zegt de geachte afgevaardigde: de arbeidersverzekering is in hoofdzaak een sociaal-politische regeling, en ik geef hem dit toe, — een regeling van een algemeen sociaal karakter is het zeer zeker. Mag echter daarom de arbeidersverzeke-

ring niet worden gebracht naar Financiën? Verliest deze afdeeling dat sociaal-politisch karakter, omdat zij wordt overgebracht naar Financiën? Ik kan het inderdaad niet inzien.

Ik zou den geachten afgevaardigde willen wijzen op het voorbeeld van Engeland. Indien er daar één Minister is, die zich met sociaal-politiek inlaat, is het zeker de Minister Lloyd George. Welnu, deze Minister is Minister van Financiën en behartigt ook de arbeidersverzekering. Men ziet er in dat bij uitstek parlementaire land dus absoluut geen bezwaar in, dat een zaak van sociaal-politiek aard ook door het hoofd van het Departement van Financiën wordt behandeld.

De geachte afgevaardigde heeft gezegd: het is ook een zaak van politiek aard en het is juist uit een zuiver politiek oogpunt dat het Koninklijk besluit en de indiening van dit wetsontwerp ons leed doen, want het is bekend dat er een geschil bestaat juist omtrent deze arbeidersverzekering tusschen de linker- en de rechterzijde, en wanneer wij niet waren in de tegenwoordige buitengewone omstandigheden, waarin de rechterzijde zich heeft getoond een trouwe bondgenoot van de Regeering, zou wellicht de kans bestaan dat het wetsontwerp niet zoo gemakkelijk het *Staatsblad* zou bereiken als thans misschien het geval is. Mijnheer de Voorzitter! De regeling is van politiek aard, maar verandert die politieke aard, omdat het hoofd van een ander Departement voor die regeling zorgt? Welke politieke verandering heeft daardoor plaats? Mij dunkt, het politiek karakter schuilt in het ontwerp, maar niet hierin of het door den Minister van Financiën of door den Minister van Landbouw wordt verdedigd.

Het verkrijgt ook niet een ander karakter, een zuiver financieel karakter, doordat het naar Financiën wordt overgebracht. Misschien zou eenige vrees gewettigd zijn, wanneer wij hier te doen hadden met een geheel nieuwe zaak, maar dat is niet het geval. Gelijk de geachte afgevaardigde zelf heeft gezegd zijn de wetsontwerpen gedeeltelijk ingediend, gedeeltelijk volkomen in staat van wijzen. Door den overgang van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel naar Financiën wordt aan die wetsontwerpen ook niet het minste veranderd, noch wat de politiek betreft, noch wat de techniek betreft.

De geachte afgevaardigde heeft gezegd: men begrijpt, dat men hier iets vaneen scheurt wat inderdaad bij elkaar behoort. Hij heeft in de eerste plaats sterk op den voorgrond gesteld, dat iedereen zal gevoelen, dat de zaken bij elkaar behooren. Mijnheer de Voorzitter, in waarheid is de band tusschen de arbeidersverzekering en de arbeidersbescherming een uitermate losse band en de geachte afgevaardigde is in gebreke gebleven aan te toonen, welke dat nauwe verband is tusschen die twee onderwerpen. Er is eenig verband, zooals er tusschen tal van takken van Staatsdienst verband is. Dan wordt er geraadpleegd tusschen de betrokken Ministers, zooals dit — de geachte afgevaardigde weet dit uit zijn eigen ambtsbediening — onophoudelijk gebeurt. Maar hier is de band een uitermate losse band; de arbeidersbescherming en de arbeidersverzekering hebben inderdaad zeer weinig met elkaar te maken, technisch en zakelijk. De geachte afgevaardigde heeft niet aangetoond, dat er zoo'n nauw verband tusschen beide was, dat de eene Minister niet de arbeidersverzekering en de andere de arbeidersbescherming zou kunnen behartigen.

Nu zeide de geachte afgevaardigde: hoe zal — dit is een voorbeeld dat hij gesteld heeft — men kunnen oordeelen over de mate van bijdragen van de verschillende arbeiders in de arbeidersverzekering, hoe zal men de belangen van de arbeiders bij de arbeidersverzekering onpartijdig kunnen beoordeelen, wanneer men niet tevens op de hoogte is van de belangen van landbouw, handel en nijverheid? Hoe zal men dit kunnen beoordeelen, wanneer men niet de belanghebbenden hooren kan? Mijnheer de Voorzitter, waarom zou men de belanghebbenden niet kunnen hooren, waarom zou men niet op de hoogte kunnen zijn van de belangen van landbouw, nijverheid en handel.

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Minister Cort van der Linden.)

Dit geldt niet alleen hier, maar voor zooveel takken van staatsdienst. Wanneer ik een wetsontwerp moet samenstellen op de vakscholen, heb ik te doen met een onderwerp, dat in zeer nauw verband staat met landbouw, handel en nijverheid. Wellicht is het verband tusschen de vakscholen en het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel veel inniger dan het verband tusschen de arbeidersverzekering en het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel. Maar met voorlichting van mijn ambtgenoot en met voorlichting van verschillende deskundigen, gevoel ik mij toch in staat een wetsontwerp op het vakonderwijs voor te bereiden, in te dienen en te verdedigen.

Mijnheer de Voorzitter, wat heb ik nu gehoord van den geachten afgevaardigde? De geachte afgevaardigde is er toe gekomen om te zeggen: wanneer dat Departement van Landbouw te veel overladen is, splits het dan, en maak een afzonderlijk Ministerie van Landbouw. Hoe zal het dan gaan wanneer dat Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel zoodanig is gesplitst? Zullen dan die arbeiders in den landbouw niet meer één geheel maken met de andere arbeiders en zullen hunne belangen bij de verzekering dan wel naar behooren worden behartigd? Zal de Minister, die de verzekering behandelt, die belangen dan in verband met dit deel onzer volkswelvaart kunnen behandelen? Dit deel der rede van den geachten afgevaardigde is inderdaad het beste bewijs, dat het bezwaar, hetwelk de geachte afgevaardigde breed uitmeet, slechts van geringe beteekenis is. En dan zou ik er nog dit bij willen vragen. Wanneer alleen hij, die aan het hoofd staat van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, kan oordeelen over de belangen van de ondernemers van de groote takken van onze volkswelvaart, hoe kunnen de Staten-Generaal zich daarover dan een oordeel vormen? Hoe zal dan de geachte afgevaardigde zelf, wanneer hij een oordeel zal moeten uitspreken, dit naar behooren kunnen doen? Ik geloof inderdaad, dat deze losscheuring, waarvan de geachte afgevaardigde spreekt, eigenlijk een heel zachte losmaking is van de banden, die bestaan. Nu heeft de geachte afgevaardigde gevraagd — ik zal deze quaestie aan mijn ambtgenoot overlaten omdat het hem speciaal aangaat, maar ik zou er toch wel wat van willen zeggen, — wat is de verdediging nu eigenlijk geweest? De verdediging is geweest, dat die afdeelingen in verschillende huizen zijn gevestigd. Mijnheer de Voorzitter, was dat nu de bedoeling van hetgeen daaromtrent in de Tweede Kamer is gezegd, of was de bedoeling niet, dat indien er overleg wordt gepleegd tusschen de verschillende departementale afdeelingen, dat overleg op dezelfde wijze en even gemakkelijk kan geschieden als zij onder verschillende Departementen, dan wel als zij onder één Departement ressorteeren? Dat was de beteekenis er van en door de wijziging, die nu wordt aangebracht, wordt aan dat overleg tusschen die verschillende afdeelingen in het minst niet te kort gedaan. Men moet natuurlijk dergelijke voorbeelden, als mijn ambtgenoot van Financiën in de andere Kamer heeft gegeven, niet nemen naar de woorden, waarin zij zijn uitgesproken, maar naar den zin, die er in gelegd wordt.

Mijnheer de Voorzitter! Nu heb ik nog twee dingen te beantwoorden. Vooreerst het financieele bezwaar, dat èn in het Verslag èn door den geachten afgevaardigde op den voorgrond is gesteld. Het is de taak van den Minister van Financiën om op te treden tegen te hooge eischen van zijn ambtgenooten, en hij zal die taak niet naar behooren kunnen vervullen, wanneer hij zelf met groote bedragen voor sociale doeleinden moet komen. Ik zou het tegendeel willen volhouden.

Wanneer een Minister van Financiën zelf die belangen heeft te behartigen, dan zal hij, indien hij zich van zijn verantwoordelijkheid bewust is, daarin eerder een reden vinden tot zelfbeperking, maar niet, gelijk de geachte afgevaardigde heeft gezegd, om voor zich zelf alles op te eischen en ook aan zijn ambtgenooten toe te staan wat hij zich zelf eerst heeft geschonken. Een Minister van Financiën, die zoo handelde, zou zijn een Minister, die zijn verantwoordelijkheid niet gevoelde en hij zou tevens het gezag derven dat hij noodig heeft om in den Ministerraad op te treden. Dit geldt speciaal van

(Minister Cort van der Linden e. a.)

het geval dat wij nu behandelen, want mij dunkt, dat de geachte afgevaardigde ten eenenmale over het hoofd heeft gezien, dat het hier nog eenigen zin zou hebben, indien het hier een geheel nieuwe zaak gold, indien derhalve nog allerlei zaken moesten worden voorbereid en in den Ministerraad moesten worden afgehandeld.

Maar hier staan wij voor een afgedane zaak, wat betreft de voorbereiding en de behandeling in den Ministerraad. Het is geweest een van de punten van ons program; de zaak is in den Ministerraad overwogen, ook wat betreft de financieele gevolgen. Welk nadeel kan het nu hebben om in dit speciale geval, ik zeg niet in het algemeen, deze arbeidersverzekering over te brengen naar het Departement van Financiën?

Ten slotte moet ik nog een punt resconteeren, waarmede de geachte afgevaardigde is begonnen, doch waarop hij niet verder is ingegaan.

De geachte afgevaardigde heeft het afgekeurd, dat redenen van persoonlijken aard den doorslag zouden hebben gegeven bij het overbrengen van de arbeidersverzekering naar het Departement van Financiën.

Nu kan ik in het algemeen niet toegeven, dat nimmer redenen van persoonlijken aard zouden mogen gelden om een andere organisatie in een Departement te brengen. Wel geef ik toe, dat men om redenen van ondergeschikt belang geen wijziging mag brengen in een bestaande organisatie, maar wanneer een of ander groote hervorming op den voorgrond treedt, en men kan dan een staatsman vinden, die bereid is om de ministerieele portefeuille te aanvaarden, die dan tevens bereid is, en de capaciteiten heeft, om die op den voorgrond tredende hervorming tot stand te brengen, dan acht ik het in 's lands belang, dat deze persoonlijke overwegingen den doorslag geven. Ieder die wel eens voor de moeilijke taak heeft gestaan om een Kabinet te moeten vormen, zal het mij stellig toegeven, dat staatslieden in ons land, geschikt en bereid om een ministerieele portefeuille te aanvaarden en tevens bekwaam om hervormingen die aan de orde van den dag zijn tot een goed einde te brengen, niet zoo overvloedig zijn, dat men persoonlijke overwegingen niet zou mogen doen gelden. En in het bijzonder zou den heer Treub — ik ben het te dezen opzichte niet eens met den geachten afgevaardigde — het verwijt hebben getroffen, dat hij de zaak, waar hij zich eenmaal had voorgespannen, in den steek had gelaten, als hij aan zijn ambtgenoot van Landbouw het overliet om die zaken te regelen en hij zelf als Minister van Financiën in het Kabinet was opgetreden.

Nu kan men er bezwaar tegen maken, dat mijn ambtgenoot van Financiën op de plaats die hij thans bekleedt niet de rechte man is — ik heb die bewering echter niet vernomen —, maar wanneer men dit aanvaardt, was het ook in de bestaande omstandigheden onvermijdelijk, dat ook de heer Treub medenam de arbeidersverzekering, de arbeidsbemiddeling en de werkloosheidsverzekering.

Ten slotte een enkel woord over de motie die door den geachten afgevaardigde is ingediend. Mijnheer de Voorzitter! Een regeering kan er natuurlijk geen overwegend bezwaar tegen hebben, dat zij wordt uitgenoodigd om te overwegen, maar het geldt hier een zaak die nauwkeurig is overwogen en in den Ministerraad is vastgesteld en ik kan wel van te voren zeggen, dat, voor zoover men dan iets mag zeggen zonder zich te binden, die overwegingen niet tot een gunstig resultaat zullen kunnen leiden.

De heer Treub, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Nog met een enkel woord zou ik op de belangrijke rede van den geachten afgevaardigde den heer Regout willen antwoorden na hetgeen daaromtrent is gezegd door den tijdelijken voorzitter van den Ministerraad. Na diens betoog meen ik over het politieke deel te kunnen zwijgen; over het financieele gedeelte zal ik zoo aanstonds een zeer kort woord zeggen, maar ik meen een paar opmerkingen te moeten maken ter aanvulling van hetgeen reeds zooeven door mijn ambtgenoot is gezegd, ten aanzien van het sociaal-technische deel van de bezwaren van den heer Regout tegen den maatregel, waarbij de arbeidersverzekering met de arbeids-

15de VERGADERING. — 29 DECEMBER 1914.

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Minister Treub.)

bemiddeling en de werkloosheidsverzekering overgebracht zijn naar het Departement van Financiën.

De bezwaren van den heer Regout zijn tweeledig. Hij zeide: de bescherming van den arbeid en de arbeidersverzekering behooren zóó nauw bij elkaar, dat het onlogisch en ook praktisch bedenkelijk is om ze uiteen te scheuren. En in de tweede plaats zeide hij: de zorg voor de arbeidersbescherming, waar dan bij behoort de arbeidersverzekering, behoort thuis bij het Departement, dat de sociale aangelegenheden behandelt.

In de eerste plaats een enkel woord ter aanvulling van hetgeen is gezegd door mijn geachten ambtgenoot over de losmaking van arbeidsbescherming en arbeidersverzekering. Zooeven is reeds opgemerkt, dat de geachte afgevaardigde zich omtrent dat punt de zaak wat al te gemakkelijk heeft gemaakt. Hij heeft gezegd: het spreekt zoo vanzelf dat die twee zaken bij elkaar behooren, dat het als het ware een beleediging zou zijn aan de leden dezer Kamer, wanneer dat nog nader werd uiteengezet. Welnu, ik geloof dat het nog niet zoo gemakkelijk is om uiteen te zetten wat de geachte afgevaardigde trachtte ingang te doen vinden. Natuurlijk — dit is reeds door den Minister van Binnenlandsche Zaken gezegd — er is een zeker verband tusschen arbeidersbescherming en -verzekering in dien zin, dat beide ten doel hebben de arbeiders te hulp te komen door middel van de Wetgevende Macht, omdat zij erkend worden te zijn de economisch zwakkeren tegenover de werkgevers en de wet daarom tusschenbeide moet komen. Om die reden worden regelen gesteld voor het arbeidscontract, regelen ook tot beperking van den arbeidsduur in het belang van de gezondheid van de arbeiders en regelen om te voorkomen dat zij armlastig zullen worden wanneer zij oud, invalide of ziek zijn. Dit zijn in het algemeen gesproken de beginselen waarop berusten zoowel de wettelijke regeling van het arbeidscontract als de wettelijke bepalingen omtrent arbeidsduur en de verplichte verzekering, maar zoodra men van deze algemeene beginselen afstapt, heeft men te doen met zeer verschillende onderwerpen. Dit blijkt aanstonds hieruit dat de regeling van het arbeidscontract is uitgegaan van een ander Departement dan de Arbeidswet, de Veiligheidswet en de arbeidersverzekering, terwijl, wanneer men beschikt over een zoo groot talent als de geachte afgevaardigde de heer Regout, het zonder eenige moeite is duidelijk te maken dat het toch is in strijd met de allereerste regelen van de logica, dat bepalingen omtrent het arbeidscontract niet mogen uitgaan van een ander Departement dan dat hetwelk de economische aangelegenheden behartigt. Wanneer wij een debatclub waren en de stelling te verdedigen was dat het niet aangaat dat zulke wettelijke regelingen werden voorbereid door iemand anders dan het hoofd van het Departement van sociale aangelegenheden, en den geachten afgevaardigde werd opgedragen deze stelling te verdedigen, dan ben ik overtuigd dat hij dit met evenveel succes zou doen als hij dit gedaan heeft ten aanzien van de samenkoppeling van arbeidswetgeving en arbeidsverzekering.

Zooeven heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken reeds opgemerkt wat ik bedoelde toen ik in de Tweede Kamer zeide: de afdelingen Arbeidersverzekering en Arbeidersbescherming zitten in verschillende huizen en men heeft niets anders te doen gehad dan op het bordje, dat staat op het huis waar de Arbeidersverzekering is gevestigd, „Ministerie van Landbouw” te vervangen door „Ministerie van Financiën”. Ik wil daaraan alleen dit toevoegen, dat, ofschoon er altijd contact is tusschen de verschillende afdelingen aan een zelfde Departement, dit contact tusschen de beide bedoelde afdelingen op het oogenblik zóó los is, dat, zonder eenig bezwaar voor den dienst, deze afdelingen in verschillende gebouwen zijn ondergebracht.

Nu heeft de geachte afgevaardigde eenige reminiscensies opgehaald uit zijn vroeger Ministerschap. Ik wensch nu ook, om duidelijk te maken, dat de geachte afgevaardigde hier overdreven heeft, er iets aan toe te voegen.

De afdeling Arbeidersverzekering werkt zoo los van de

afdeling Arbeid, dat bij de voorbereiding zoowel van het wetsontwerp-ouderdomsrente, als bij die van de ontwerpen tot wijziging der wetten-Talma — om met een enkel woord uit te drukken, wat ik hier bedoel — niet eenmaal door mij geraadpleegd is de afdeling Arbeid.

Natuurlijk is dit niet — dit zal de geachte afgevaardigde wel willen aannemen — omdat ik minder waarde hecht aan de adviezen van die afdeling, maar omdat bij de regeling, welke bestond aan het Departement — regelingen, welke ik niet gemaakt heb — de zaken dezer afdelingen zoo los van elkaar staan, dat ik het niet eenmaal wenschelijk of noodig heb geoordeeld de afdeling Arbeid te raadplegen over een onderwerp dat uitsluitend aan de afdeling Arbeidersverzekering is toevertrouwd. Wel echter is er herhaaldelijk over deze zaken gecorrespondeerd met het Departement van Financiën.

De geachte afgevaardigde zal wel niet tegenspreken, dat een van de grootste moeilijkheden bij de arbeidersverzekering, afgezien van allerlei andere quaesties, waarover wij het niet waarschijnlijk eens zijn, is, dat men moet trachten haar zoo te maken, dat zij voor de arbeiders niet wordt een band, waardoor zij gebonden zijn aan een bepaalde onderneming. Vrijheid van beweging moet hun zooveel mogelijk worden gelaten. Deze verplichting rust ook op den Staat bij de regeling van de pensionneering. Vandaar dat, als men de zaak goed regelt — tot nu toe was zij niet goed geregeld, dit zal ook de geachte afgevaardigde mij wel toegeven — er overeenstemming moet zijn tusschen de pensionneering van Staats- en gemeentebtenaren en de regeling der rente voor arbeiders, die invalide zijn of te oud geworden om nog te kunnen werken.

Tot deze overeenstemming te komen zal veel gemakkelijker zijn, wanneer beide zaken onder één Departement zullen zijn verenigd.

Op het oogenblik werkt aan het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel de afdeling Arbeidersverzekering, volkomen los van de afdeling Arbeid; er was niet meer contact tusschen beide als bij voorbeeld tusschen de afdeling Arbeidersverzekering en de Generale thesaurie aan het Departement van Financiën.

De geachte afgevaardigde zal niet ontkennen, dat wat de regeling van de arbeidersverzekering betreft en de pensionneering er noodzakelijkheid is, om te komen tot overeenstemming.

Men moet niet vergeten, dat de pensionneering niet beperkt is tot de staatsambtenaren; ook gemeente-ambtenaren, onderwijzers van bijzondere scholen, de belangrijke categorie van arbeiders van de spoorwegen vallen onder het pensioenrecht.

Zooals ik reeds zeide, is er ook wel contact tusschen arbeidsbescherming en arbeidersverzekering, maar dat bestaat eigenlijk bij alle onderwerpen van welk Departement ook, wanneer zij het sociaal gebied betreden, doch op grond van de logica, in verband met het feit, dat de pensionneering eenmaal bij Financiën is ondergebracht, is er evenveel voor te zeggen de zaak der arbeidersverzekering onder te brengen bij Financiën als bij Landbouw.

Zoo kom ik tot het tweede punt.

De geachte afgevaardigde heeft gezegd het denkbeeld om, als er overlading is bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, die overlading tegen te gaan door een speciaal Departement van arbeid te stichten, geheel verkeerd te achten.

Ik zal niet al te lang hierover spreken, om de goede reden, dat het op dit oogenblik niet aan de orde is, maar aangezien de geachte afgevaardigde vrij uitvoerig dit punt behandeld heeft, wil ik er ook iets over zeggen.

Wanneer ik verleden jaar gezegd heb, dat er geen overlading was aan het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, dan heb ik toenmaals gesproken in iugdige onbezonnenheid. Ik was toen nog zoo kort aan het Departement. Ik kon het toen nog weinig beoordeelen en de geachte afgevaardigde zal wel toegeven, dat ik thans beter tot oor-

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Minister Treub.)

deelen in staat ben dan verleden jaar, toen ik nauwelijks opgetreden was en die Memorie van Antwoord moest indienen.

Inderdaad is er groote overlading aan het Departement van Landbouw. Wanneer de geachte afgevaardigde eens wil nagaan, wat er op het oogenblik aan dat Departement nog omgaat, dan zal hij ook stellig zien, dat te verwachten is, dat ook nog eenige maanden nadat de oorlog zal zijn afgelopen, de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel geen tijd zal hebben om zich in te werken in deze belangrijke onderwerpen, die liggen op een gebied, waarvan overigens toevallig die bewindsman volkomen op de hoogte is. Maar al is men volkomen op de hoogte van de zaken van arbeidersverzekering, het geldt hier ingewikkelde wetsontwerpen, die reeds zoo ver gevorderd zijn, dat zij ongeveer gereed zijn om bij de Staten-Generaal te worden ingediend, en ik wil vragen, of het voor een nieuwen Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel wel zoo gemakkelijk is om zich daarin in korten tijd in te werken en tevens rekening te houden met wat dien-aangaande bij het optreden van het Ministerie reeds als programma is aanvaard.

De geachte afgevaardigde meende, dat overigens voor mijn ambtgenoot van Landbouw, Nijverheid en Handel weinig parlementaire arbeid zou zijn te doen. De geachte afgevaardigde vergeet daarbij toch, wat daar voor belangrijke wetsontwerpen liggen. Ik zwijg natuurlijk over wetsontwerpen, die in voorbereiding waren en niet gepubliceerd zijn; ik spreek alleen over de wetsontwerpen die ingediend zijn. Dan noem ik het wetsontwerp betreffende de regeling van het hooger landbouwonderwijs, het wetsontwerp in zake uitgifte van grond aan landarbeiders, en het ontwerp-Jachtwet, wetsontwerpen van zeer hoog belang, waarvan men toch wel zal moeten toegeven, dat zij studie en voorbereiding eischen van den Minister die op het oogenblik aan het hoofd van het Departement van Landbouw staat. En nu laat ik andere wetsontwerpen van minder groote betekenis, die ook door het Departement van Landbouw zijn ingediend, nog buiten bespreking.

Nu kom ik met een enkel woord terug op het bezwaar waar de geachte afgevaardigde gezegd heeft: het is zooveel beter, dat hetzelfde Departement, dat behandelt de belangen van de werkgevers — zoo mag ik het wel uitdrukken — in nijverheid, handel en landbouw, ook behandelt de belangen van den arbeider. Als het kon, niettegenstaande alles zich uitbreidt, dat dit op den duur zoo bleef, zou ik er geen bezwaar tegen hebben die stelling van den geachten afgevaardigde te onderschrijven. Maar bij de groote ontwikkeling die er plaats heeft ook van de inneming van den wetgever op het gebied van den arbeid en van verschillende takken van nijverheid, zal het op den duur toch niet kunnen. Het is misschien jammer, dat dit niet kan, maar om nu te zeggen, zooals de geachte afgevaardigde doet: de logica eischt het, Mijnheer de Voorzitter, ik zou willen vragen: eischt dan de logica het alleen in Nederland? Nemen wij Engeland: het Labour-Department bestaat al sinds jaren en jaren, en dat men in Engeland niet vooraangeaan is met de arbeidswetgeving, zal de geachte afgevaardigde wel niet beweren.

In Frankrijk heeft men le Département du Travail en in Duitschland is het niet anders. En waarom is dat? Dat komt omdat men ook daar langzamerhand tot het inzicht is gekomen, dat de zorg voor de arbeidersbelangen wel moest leiden tot het inrichten van een speciaal Departement van Arbeid.

Nu heeft de geachte afgevaardigde iets anders bedacht — daarover is door mijn geachten ambtgenoot reeds gesproken —, maar zijn oplossing brengt hem in strijd met zijn eigen logica. Want zooals de Minister van Binnenlandsche Zaken zooeven te recht gezegd heeft: als het waar is, dat dezelfde Minister, die de belangen van de werkgevers en de ondernemingen behartigt, ook de belangen van de arbeiders behartigen moet, moet dat toch gelden evenzeer ter zake van den landbouw als van nijverheid en industrie. Want de geachte afgevaardigde heeft het wel doen voorkomen, alsof de arbeidersquaestie niet zoo moeilijk was in den landbouw,

maar wanneer men speciaal denkt aan de arbeidersverzekering, zal de geachte afgevaardigde toegeven, dat de moeilijkheden daarvan in den landbouw zeker niet minder zijn dan de moeilijkheden bij de arbeidersverzekering in nijverheid en in handel.

Maar bovendien, de geheele stelling, dat alles bijeen moet blijven wat op economisch gebied zich beweegt en dat het dus zoo onlogisch is hier te splitsen, die geheele stelling kan men practisch niet volhouden. Zou de geachte afgevaardigde mij niet toe willen geven dat het bijv. voor de behartiging van de belangen van den handel noodig is, dat men verband houdt met de regeling van het verkeer? En wat is nu de eigenaardigheid? Dat, terwijl de handel en de scheepvaart zijn ondergebracht bij het Departement van Landbouw, de regeling van de brievenposterijen en de regeling van het spoorwegverkeer ondergebracht zijn bij het Departement van Waterstaat. En om dit nu maar met een voorbeeld nader toe te lichten: bij het Departement van Landbouw is ook ondergebracht het mijnwezen, en zou het nu niet van het allerhoogste belang zijn, wanneer de moeilijke quaestie van het vervoeren van de producten der mijnen in Limburg naar het centrum van het land in één hand was, bij denzelfden Minister? En toch is dat tegenwoordig gesplitst. Dat is nu maar één voorbeeld, maar als ik zoo wilde voortgaan zou het aantal voorbeelden dat ik zou kunnen geven legio zijn. Het is nu eenmaal niet mogelijk, hoewel bij verschillende belangrijke onderdeelen van het economisch leven feitelijk bestaat samenhang, samenhorigheid en contact, alles door één Minister te doen behandelen. Zoo is het hier ook. Er zijn zekere bezwaren, gelijk aan elke regeling natuurlijk bezwaren verbonden zijn, maar die bezwaren zijn door den geachten afgevaardigde sterk overdreven.

En nu moet ik in één opzicht opkomen tegen een voorstelling die hij gemaakt heeft. De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft er ook reeds met een enkel woord over gesproken, maar ik wensch daaraan nog een enkel woord toe te voegen. Als men den geachten afgevaardigde hoort zou men denken, dat men aan het Departement van Financiën — ik laat den persoon van den Minister er nu buiten — eigenlijk met het economisch leven niets te maken had en dat men nu de arbeidersverzekering, die eerst was aan een Departement waar men het economisch leven kent, plotseling gebracht heeft naar een dood Departement, dat alleen kijkt waar men de dubbeltjes vandaan haalt. Nu wil ik vragen — ik neem maar weer één voorbeeld — of alles wat te doen is op het gebied van de handelspolitiek, hetzij in protectionistische zin, hetzij in den zin van vrijhandel, buiten het economisch leven omgaat? Wat zou men zeggen van een Minister van Financiën die zijn taak, afgezien van de arbeidersverzekering, aldus opvatte, dat hij niet minstens evenzeer als de Minister van Landbouw, en ook als de Minister van Waterstaat, trachtte zoo goed mogelijk op de hoogte te blijven van het economisch leven in al zijn vertakkingen? Dat is niet alleen noodig voor de handelspolitiek, maar ook voor elke wijziging die hij in ons belastingstelsel wil brengen. Het is dan ook een feit, dat aan het Departement van Financiën evenzeer ambtenaren zijn die zich met economische vraagstukken bezighouden als aan de andere Departementen, speciaal ook aan dat van Landbouw.

Vandaar dan ook, dat de voorstelling die de geachte afgevaardigde heeft trachten te geven, alsof door deze overbrenging als het ware de arbeidersverzekering zou zijn komen te staan buiten het Departement waar men zich met het economisch leven bezighoudt, niet met de werkelijkheid overeenkomt.

Thans nog een enkel woord over de bezwaren van financiëlen aard. Ik zal daarover zeer kort zijn na hetgeen de tijdelijke voorzitter van den Ministerraad daarover reeds heeft gezegd. Ook ik geloof dat die bezwaren van financiëlen aard door den geachten afgevaardigde zeer overdreven zijn voorgesteld. Immers, gelijk reeds is opgemerkt, zal juist de Minister van Financiën, omdat hij de zorg heeft dat de gelden er komen, zich dubbel bedenken vóór dat

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Minister Treub.)

hij voorstellen doet, die geld kosten, — en op het gebied van de arbeidersverzekering kan men bijna geen voorstel doen dat geen geld kost — zonder te beseffen dat hij ook verplicht is te zorgen voor de middelen tot dekking van de uitgaven, die van zijn voorstellen het gevolg zullen zijn. Er is herhaaldelijk onder verschillende Ministeries, ook in den laatsten tijd, dit bezwaar gemaakt, dat voorstellen werden ingediend over arbeidersverzekering zonder dat de middelen tot dekking voldoende waren aangegeven. Wanneer eenmaal de arbeidersverzekering onder Financiën is ondergebracht, en de Minister van Financiën kwam met voorstellen, die een groot aantal miljoenen zouden kosten zonder onmiddellijk aan te wijzen op welke wijze die miljoenen zijn te vinden, dan zou men dit bezwaar, dat men ook vroeger heeft doen klinken, met veel meer recht kunnen doen gelden. Vandaar dat men er bij deze regeling absoluut zeker van kan zijn dat, wanneer dergelijke voorstellen, die geld kosten, zullen worden ingediend, ook ingediend zullen worden voorstellen om te komen tot de middelen, waaruit de uitgaven kunnen worden gevonden. Vandaar dat ik volstrekt niet kan inzien dat de positie van den Minister van Financiën, die hij tegenover zijn collega's moet innemen van telkens te wijzen op den stand van 's lands financiën, en dat men daaruit niet putten kan als uit een onuitputtelijke bron, eenigszins is verzwakt.

Wat ten slotte de motie betreft, ik meen daaromtrent niets meer behoeven te zeggen na hetgeen door den tijdelijken voorzitter van den ministerraad is opgemerkt. Natuurlijk kan de Regeering aan de Kamer ten volle overlaten wat de Kamer ten aanzien van deze motie wil uitspreken. Maar er staat in de motie, dat de Regeering nog zal overwegen om te moeten komen aan de bezwaren, verbonden aan de overbrenging van de arbeidersverzekering, enz. naar het Departement van Financiën. Overwogen kan alles worden, dat is zooeven al door den tijdelijken voorzitter van den Ministerraad gezegd, maar ik meen toch wel dat door hetgeen mijn ambtgenoot en ik hebben medegedeeld, de Kamer eenigszins zal zijn overtuigd, dat, zoo de bezwaren van den geachte afgevaardigde niet heelemaal onjuist waren, zij in elk geval niet van overdrijving zijn vrij te pleiten. Wanneer de Kamer door het aannemen van de motie zou willen uitspreken, dat zij deze bezwaren geheel deelt, dan zou ik meenen dat deze motie toch eigenlijk meer zou zeggen dan men goed verantwoord kan, zonder precies te kennen de regeling, zooals deze op het oogenblik bij de Departementen is. Daarom wil ik deze ten slotte nog eens mededeelen.

Voordat deze wijziging is aangebracht was er zoo weinig contact tusschen de afdeling Arbeidersverzekering en de afdeling Arbeid, dat er niet de allermiste moeite is datzelfde contact ook nu te behouden, hoewel de afdeling Arbeidersverzekering is bij het Departement van Financiën en de afdeling Arbeid bij het Departement van Landbouw. Maar ten slotte heeft de geachte afgevaardigde gezegd, dat contact tusschen afdelingen van verschillende Departementen niet kan plaats hebben. De geachte afgevaardigde heeft zich daarover uitgelaten alsof men zich dat wel kan voorstellen, maar dat er toch niets van terecht komt. Dit nu schijnt mij minder juist.

De oorlogstoestand heeft over geheel Europa en ook over ons land zeer veel bezwaren en ellende gebracht, maar op enkele punten, zooals het altijd gaat, geeft ook de slechtste zaak toch nog wel iets goeds, en zoo is in de laatste weken — de geachte afgevaardigde kan zich daarvan op de hoogte stellen — nu verschillende Departementen herhaaldelijk met elkander te maken hebben, ingesteld een laat ik het maar noemen interdepartementale commissie. Laat ik mij duidelijker uitdrukken; er wordt elke week regelmatig vergaderd door ambtenaren van verschillende Departementen ten aanzien van de moeilijkheden, die men op het oogenblik heeft, en waarbij de Ministeries van Landbouw, Financiën en Buitenlandsche Zaken over ongeveer dezelfde zaken moeten beraadslagen en beslissen. En daarom is ingesteld, dat er tusschen ambtenaren van die Departementen geregeld wordt beraadslaagd. De geachte afgevaardigde zal wel toegeven, dat dit

(Minister Treub e. a.)

is de eenige weg om spoedig tot een beslissing te komen. Als die zaken eerst aan het eene Departement behandeld moesten worden, dan aan het tweede en daarna aan het derde, dan zou men, vooral in een tijd als deze, veel te laat komen. Welnu, die interdepartementale samenwerking gaat op het oogenblik uitstekend, en ik wil hopen dat dat contact dat er gekomen is ten aanzien van onderwerpen, die ten gevolge van hun aard onvermijdelijk bij verschillende Departementen behandeld moeten worden, nu men eenmaal dezen goeden weg is opgegaan, zoodanig zal inburgeren, dat hetgeen onder den drang van den oorlogstoestand is gebeurd na den oorlogstoestand ook ten aanzien van andere onderwerpen zal voeren tot een blijvende regeling.

De heer Regout: Mijnheer de Voorzitter! Het geldt hier een zaak waarover wij nog uren zouden kunnen praten, doch ik begrijp heel goed dat men verlangt naar een korte repliek, te meer daar na deze openbare vergadering nog een afdeelingsonderzoek is aangekondigd.

De Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel heeft een opmerking gemaakt die ik niet onbesproken mag laten. Hij heeft gezegd, dat indien wij in een debatclub waren en het ten aanzien van eenige mijner beweringen in mijn stelsel te pas zou komen om een tegenovergestelde meening te verdedigen, ik daar evengoed in zou slagen.

Dat is inderdaad niet het geval. In mijn heel verleden heb ik mij altijd meer bewogen in het praktische leven en daardoor moet ik mij steeds beperken tot een nuchtere uiteenzetting van feiten, en ik heb juist niet geleerd als een advocaat zwakke zaken sterk te praten.

De beide Excellenties hebben ten aanzien van de sociaaltechnische bezwaren hun kracht voornamelijk gezocht in de bewering, dat eigenlijk vele aangelegenheden aan verschillende Departementen samenhangen, en dus uit mijn betoog zou volgen dat alles moest worden vereenigd in één Ministerie. Ik meen dat het ten onrechte interpreteren van mijn rede in dien geest geen krachtige argumenten verraadt. Men kan toch niet beweren, dat het arbeidscontract, dat behandeld is bij Justitie, nog eerder bij het Departement van Landbouw hoort dan de arbeidersverzekering en de werkloosheid, terwijl, als men logisch redeneert, men wel tot de conclusie moet komen, dat de afdeling Arbeid niet gesplitst moet worden, dat ook in eenzelfde Departement thuishooren de takken van ons volksbestaan en de sociale aangelegenheden die er onder ressorteeren.

Wanneer de Minister van Binnenlandsche Zaken mij verwijt dat ik, door den landbouw te willen afscheiden, zeer onlogisch handel en in strijd met mijn eigen betoog, dan wil ik er toch op wijzen, dat ik in mijn eerste rede wel degelijk gezegd heb, dat ook Landbouw logisch thuis hoort bij Handel en Nijverheid, doch dat, wanneer men moet kiezen tusschen verschillende kwaden, men het minste moet nemen, en men dan veeleer tot het wegnemen van Landbouw, dan tot afscheiding van de geheele afdeling Arbeid zal moeten komen.

Dat het zeer verkeerd is de afdeling Arbeid en dus de sociale wetgeving af te scheiden van het Departement waaronder de takken van ons volksbestaan ressorteeren, blijkt wel uit hetgeen een vorig zeer bekwaam Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel heeft gezegd, n.l.:

„De ondergeteekende deelt de meening der leden die van oordeel zijn dat het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel geroepen is de belangen te behartigen van de groote takken van volksbestaan, maar hij voegt hier terstond aan toe, dat de zorg voor sociale aangelegenheden, of liever de zorg voor de arbeidersbelangen, niet een toevallig aanhangsel, maar een belangrijk onderdeel van den werkkring van het Departement uitmaakt. Een Departement aan hetwelk de zorg voor de economische volksbelangen is toevertrouwd zou zeer onvolledig zijn als het zijn zorg niet ook tot de belangen van de arbeiders uitstrekte.”

Hier wordt dus zeer sterk verdedigd de vereeniging van de behartiging van de takken van volksbestaan en van de belangen der arbeiders die daarin werkzaam zijn.

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Regout.)

Welnu, deze bewering komt voor in een Memorie van Antwoord van verleden jaar en is van niemand anders dan van den toenmaligen Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, Zijne Excellentie Treub. Waar ik een zoo sterken verdediger van mijn standpunt aan mijn zijde heb, behoef ik tegenover den Minister van Financiën Treub dit punt niet nader toe te lichten, en ook de overdreven voorstelling van afscheiding tusschen de afdeling Arbeid en Arbeidersverzekering niet nader te bestrijden.

Wanneer de beide heeren Ministers zich er op beroepen, dat ook in andere landen de afdeling Arbeid gesplitst is, respectievelijk afgescheiden van de behandeling der bedrijven, dan moet men niet vergeten, dat het juist een voordeel is voor een klein land, dat wegens den minderen omvang hier nog de eenig rationeele indeeling kan worden gehandhaafd.

Nog een enkel woord over de quaestie van de financiën. Tot mijn groote verbazing heb ik gehoord, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken daarover vrij gerust is. Dat begrijp ik niet en het zal aanstonds blijken waarom.

Ik heb in mijn eerste rede al gewezen op de uitlating van den Minister van Landbouw betreffende zijn toekomstplannen, maar ik wil nog eens speciaal hierop wijzen, dat Zijn Excellentie op 10 December l.l. gezegd heeft, dat, wanneer in het voorjaar van 1916 de oorlog eindigt, hij de zekerheid heeft, dat vóór het einde van het zittingjaar 1915/16 een algemeen plan van belastingen met bijbehorende ontwerpen bij de Kamer zal inkomen.

Wanneer nu echter de oorlog — wat wij niet hopen — tot voorjaar 1916 zou duren, wil dat zeggen dat, wijl de 275 miljoen maar dienen tot Mei 1915, er nog pl.m. 225 miljoen zullen moeten bijkomen, zoodat het totaal 500 miljoen wordt. Welnu, na een aderslating van 500 miljoen, weet de Minister nu al zeker, dat hij vóór het einde van het zittingjaar 1915/16, dat wil zeggen, wegens de vacantie, vóór Augustus 1916, zal komen met wetsontwerpen tot een bedrag van eventjes 60 miljoen, ja, door een interruptie van den heer Troelstra door den Minister opgevoerd tot 75 miljoen.

Als dat nu een voorbode van zuinigheid van den Minister van Financiën is, begrijp ik er niets van. De zaak is des te erger, omdat mijns inziens die luchthartige financieele opvatting een uiting is van den Minister van Financiën juist in zijn qualiteit van Minister van Sociale Aangelegenheden. Immers toen zijn politieke vrienden, gezeten aan de andere zijde van het zoogenaamde doorgescheurde tafellaken, hem verweten, dat nu alles op sociaal gebied zou worden stopgezet, dacht de Minister: ik zal u wat anders laten zien, en toen kwam hij met die 75 miljoen per jaar voor den dag. Dat ware wellicht te begrijpen geweest uit den mond van een sociaal Minister, maar dergelijke uitingen in den mond van een Minister van Financiën acht ik zeer bedenkelijk.

Laat ik tegenover die uiting eens een meer ernstige beschrijving van den werkelijken toestand geven, en ik wil de Kamer vragen goed op te letten, want ik zal de woorden vrij nauwkeurig kiezen.

Ik zou dit willen zeggen: Niemand kan op het oogenblik voorspellen hoe het draagvermogen van ons volk zal zijn, of en in welke mate wij de uitgaven, waarvoor wij staan, zullen kunnen dekken. Men moet ook niet vergeten, dat, hoe nuttig vele uitgaven ook zijn, zoodra men het volk belast boven zijn draagkracht, men aan de zijde der nuttige uitgaven evenveel achteruit gaat als men aan den anderen kant wint. Het draagvermogen van een volk heeft een natuurlijke grens, ook voor uitgaven, die men in hooge mate productieve uitgaven kan noemen. Ook die moeten door de belastingbetalers betaald worden en de overbelasting van het draagvermogen breekt de kracht van de belastingbetalers om hun uitgaven in ander opzicht uit te zetten. En ook daarom is voorzichtigheid geboden, en het is een verstandige politiek, wanneer wij niet, in deze abnormale omstandigheden, een vóórgreep doen in hetgeen in meer normale omstandigheden zal moeten worden gedaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik vroeg bijzondere aandacht voor de zoeven door mij gesproken woorden, en wel hierom om-

(Regout e. a.)

dat zij bijna woordelijk weergegeven hetgeen door onzen sympathieken premier werd gezegd in de vergadering van de Tweede Kamer van 18 December ll., dus eenige dagen nadat Minister Treub zijn toekomstplannen had uiteengezet. De uitlating van den Minister van Financiën, dat hij de zekerheid heeft voor het einde van het zittingjaar 1915/16 met wetsontwerpen tot een bedrag van 75 miljoen te komen, is dus vierkant in strijd met die van den Minister van Binnenlandsche Zaken, die het noemt: „een verstandige politiek, wanneer wij niet in deze abnormale omstandigheden een voorgreep doen in hetgeen wij in meer normale omstandigheden zullen moeten doen”.

Hieruit blijkt voldoende, dat onze premier ook niet erg gerust kan zijn over de financieele toekomstplannen van zijn ambtgenoot van Financiën.

Ten slotte nog een woord over de motie.

De Ministers hebben weinig uitzicht gegeven op succes van de motie. Doch dit behoeft ons niet alle hoop te benemen. Immers wij weten, dat Zijn Excellentie de Minister Treub wel eens van meening verandert. Ik bedoel dit volstrekt niet als een verwijt, integendeel, ik heb het altijd beschouwd als een eer voor een bewindsman, indien hij achteraf ongelijk inziend, niet aarzelt om een zaak in het rechte spoor terug te brengen. De Minister heeft dit nog onlangs gedaan in zake de bijdragen van het staatsmijnbedrijf aan de kerkbesturen, waardoor deze zaak thans weer gelukkig in orde is gekomen, en waarvoor ik den Minister nog mijn oprechten dank betuig.

Zoo kan de Minister ook ten aanzien van de thans aanhangige quaestie nog wel van meening veranderen, te meer omdat, wanneer Zijn Excellentie deze aangelegenheid nog eens rustig en zakelijk beschouwt, hij tot de conclusie moet komen, dat de maatregel, dien hij genomen heeft, verkeerd is.

Het argument, dat de Minister krachtens zijn optreden in het Kabinet geheel verbonden is aan de arbeidersverzekering en het staatspensioen, geldt niet meer, nu de geheele positie van dezen Minister door de buitengewone omstandigheden is veranderd, en de Minister, opgetreden aan het hoofd van het Departement van Financiën, een zoo zware taak ter hand heeft genomen, dat niemand hem kwalijk zal nemen wanneer hij zijn taak zal verlichten door naar een ander Departement terug te brengen wat daar thuis hoort.

Daarom blijf ik de motie wenschelijk achten en ik wil wel zeggen, dat wanneer ik zeker wist, dat zij niet wordt aangenomen, ik stemming er over zou wenschen, omdat zij de gelegenheid geeft aan de leden die ernstige bezwaren hebben tegen dezen maatregel, om na het aannemen der motie, in verband met de abnormale tijdsomstandigheden hun stem vóór het wetsontwerp uit te brengen.

Een tweede voordeel is, dat wanneer, zooals ik hoop, de motie wel wordt aangenomen, het voor dezen Minister, die wel wat autocratisch is, maar toch ook een vriendelijk man, in ieder geval een reden zal zijn om later nog eens ernstig over de zaak te denken, want de aanneming eener motie blijft nooit geheel zonder invloed op een Minister.

Een derde voordeel bestaat hierin, dat men na aanneming der motie vrijer staat om zoo noodig na afloop der abnormale tijdsomstandigheden op de zaak terug te komen.

Een vierde groot voordeel acht ik het, dat wanneer onverhoopt eerst na het aftreden van den Minister Treub de arbeidersverzekering en de andere genoemde arbeidsaangelegenheden zouden verhuizen van het Departement van Financiën, dat dan de daarbij betrokken Ministers, meer dan nu geschied is, rekening er mede zullen houden, dat het ook aan deze Kamer niet onverschillig is of en op welke wijze ingrijpende veranderingen in de indeeling van Departementen worden aangebracht.

Daarom hoop ik, dat de Kamer deze motie zal aannemen.

De heer Treub, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Nog een heel kort woord over een punt waarop de geachte afgevaardigde is teruggekomen, nl. over hetgeen door mij gezegd is in de Tweede Kamer over de noodzakelijk-

15de VERGADERING. — 29 DECEMBER 1914.

231. Wettelijke voorziening naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 2 November 1914.

(Minister Treub.)

heid van versterking der middelen, afgezien van de uitgaven voor den oorlog. De geachte afgevaardigde zal wel dit met mij eens zijn, dat wanneer de oorlogstoestand langer mocht duren dan wij allen hopen, langer ook dan waarop bij het leeningsontwerp is gerekend, en diensgevolge nieuwe uitgaven zullen moeten gebeuren, men deze zeker niet zal stellen op rekening van welken Minister van Financiën ook. Dan zal men niet kunnen zeggen: daar is nu een bewijs, dat deze Minister van Financiën onder den invloed van de wijzigingen, die zijn aangebracht in de onder de verschillende Departementen ressorteerende zaken, niet is een zuinig Minister. Welke uitgaven zullen moeten worden gedaan ten gevolge van den oorlogstoestand, deze vraag kunnen wij hier geheel uitschakelen, want daarom gaat het niet.

Nu meent de geachte afgevaardigde, dat een bewijs van minder zuinig beheer van 's lands financiën reeds hierin zou gelegen zijn, dat ik in de Tweede Kamer heb medegedeeld, dat het noodzakelijk zal zijn, afgezien van de uitgaven voor den oorlogstoestand, nog zeer vele millioenen te vinden tot dekking van de noodzakelijke uitgaven. Die mededeeling, — ik heb het in de Tweede Kamer gezegd en ik wil het hier nog eens herhalen, — kwam geheel voor mijn persoonlijke rekening, maar wanneer de geachte afgevaardigde daaraan toevoegt: het blijkt wel, dat deze Minister die mededeeling doen moest, omdat hij zich gevoelt Minister van sociale aangelegenheden, dan wil ik nog dit opmerken, dat onder die 60 millioenen, zeer laag gemaamd, die noodig zullen zijn, millioenen zijn, waaraan men volstrekt niet het eerste of tweede jaar behoefte heeft. Wanneer men uit hetgeen ik in de Tweede Kamer zeide dat heeft opgemaakt, dan wil ik aanstonds zeggen, dat dat de bedoeling niet is, maar men moet, wanneer men vooruit ziet dat die sommen noodig zullen zijn, bijtijds maatregelen nemen, dat de millioenen, die uitgegeven zullen moeten worden, ook inderdaad gevonden worden. Geheel afgezien van de wijziging in de arbeidersverzekering heeft men voor die verzekering noodig ongeveer 20 millioenen. Of ik de wetten-Talma wijzig of niet, dat doet aan deze zaak heel weinig af. En men wil toch zoowel aan deze zijde van het Binnenhof als aan gene zijde, dat er komt een regeling van het lager onderwijs, die bevrediging schept zoo mogelijk in het geheele land. Welnu, ik heb voor de regeling van dat lager onderwijs, voor de verbetering van het vakonderwijs en ook voor de verbetering van de salarissen der onderwijzers zoowel bij het bijzonder als bij het openbaar onderwijs geraamd een cijfer van 15 millioenen. Zoowel van rechts als van links is mij toen onmiddellijk toegevoegd: Dat is veel te laag geraamd, daar kunt gij nog gerust 10 millioenen bijtellen. Is het nu een bewijs van onvoorzichtigheid, van weinig zuinig beheer van een Minister van Financiën, wanneer hij de zaken eenvoudig onder de oogen ziet, zooals zij zijn?

Onder die 60 millioenen, die ik noemde, zijn verder begrepen de regeling van de spoorwegfinanciën. En de geachte afgevaardigde zal toch de eerste zijn om te erkennen, dat die in het belang van een behoorlijk behoud van 's lands kapitaal op de een of andere wijze geregeld moeten worden. Voorts zullen er millioenen noodig zijn — hoeveel precies weet niemand, maar dat zij noodig zijn zal toch niet worden betwist — voor de verdediging van onze koloniën en ook voor de verdediging van ons vaderland. Wat ik nu gedaan heb, is geen daad waarvoor ik mij zou hebben te schamen en het is ook geen daad van onbedachtzaamheid geweest. Ik heb gemeend, dat het hoogst noodig was, dat van de regerings-tafel, en speciaal door den Minister van Financiën, op dit moment gezegd werd, dat ook, wanneer men het zoo zuinig mogelijk aanlegt, men in de eerstkomende jaren, laat ik zeggen in de eerste 5 of 10 jaar, onvermijdelijk zal moeten rekenen op een nieuwe uitgave, afgezien van het normale accres van uitgaven die er zijn, van 60 à 75 millioenen per jaar. Het is jammer genoeg dat dit zoo is, maar waar dat zoo is, had ik gedacht, dat men er mij niet een verwijt van zou hebben gemaakt, dat ik daarvoor rond ben uitgekomen, of dat men daarin een bewijs zou zien van onvoorzichtig beleid.

Een eerste vereischte om te komen tot een zuinig en voor-

(Minister Treub e. a.)

zichtig beleid is, dat de Minister van Financiën niet alleen voor zich zelf durft bekennen, maar ook openlijk durft zeggen, dat men voor hetgeen noodig is, ook als men het nog zoo zuinig aanlegt, sommen behoeft zoo hoog, dat tot nu toe geen enkele Regeering daarover heeft durven spreken, terwijl men twee of drie jaar geleden evengoed als op het oogenblik kon weten, dat zij noodig zouden zijn. Vandaar dat dat laatste argument van den geachten afgevaardigde betreffende hetgeen ik zei over den financiële toestand, afgescheiden van den oorlogstoestand, al heel weinig sterk is. Integendeel, het inzicht dat zooveel millioenen gevonden moeten worden, brengt tevens het gevoel van verantwoordelijkheid mede, dat waar zoo groote nieuwe lasten onvermijdelijk zijn, alle uitgaven die niet strikt noodzakelijk zijn, zullen moeten worden nagelaten.

De heer Bavinck: Wanneer ik straks hoop te stemmen vóór de motie van den heer Regout, wensch ik toch niet geacht te worden in te stemmen met al de bezwaren, die door hem tegen de verandering in den werkkring der Departementen zijn aangevoerd, noch ook dat gewicht daaraan te hechten, dat door hem aan elk van die bezwaren is gehecht. Dit neemt echter niet weg, dat bedenkingen kunnen worden ingebracht tegen deze nieuwe combinatie en ook dat er van regeeringswege, en nu nog van de ministerstafel, is erkend, dat zulke bezwaren inderdaad bestaan. Daarbij komt, dat wat op een gegeven oogenblik ter wille van een persoon geschiedt, en om die reden geduld kan worden, toch op den duur niet wenschelijk kan blijken te zijn. Op dit standpunt stel ik mij zelf op dit oogenblik. Ik erken volgaarne, dat de omstandigheden, en de personen die op het gegeven oogenblik den ministerraad uitmaakten, inderdaad deze combinatie hebben wenschelijk gemaakt, en zelfs noodzakelijk. Maar ik geloof, dat het goede in de motie hierin is gelegen, dat, ofschoon deze combinatie op dit oogenblik kan worden goedgekeurd, zij toch principieel en met het oog op mogelijke bestending, ook wanneer een ander Ministerie aan het bewind is, of een ander Minister van Financiën optreedt, afkeuring verdient. En het is in dezen zin, dat ik mijn stem wensch uit te brengen vóór de motie van den heer Regout.

De heer de Boer: Ons geacht medelid, de heer Regout, heeft ons deze motie gepresenteerd als een gelegenheid om onze mindere ingenomenheid met het wetsontwerp te betuigen, zonder daarom nog daar tegen te stemmen. Ik wil wel zeggen, dat ik daarvoor deze motie niet noodig heb. Wanneer ik mijn stem zal uitbrengen tegen de motie, is dit niet, omdat ik het in vele opzichten niet eens ben met hetgeen door den geachten afgevaardigde is gezegd, maar omdat die geachte afgevaardigde, die de zaak zoo veelzijdig heeft beschouwd, zo niet heeft beschouwd van een zijde, waarvan zij juist had moeten zijn beschouwd, n.l. met het oog op de personen die er bij betrokken zijn, en het milieu waarin zij voorviel. Wanneer mijn stem, tegen de motie, zou moeten beteekenen, dat ik zou instemmen met een permanent blijven van deze regeling, dan wil ik wel verklaren, dat ik mijn stem niet zoo beschouwd wensch te zien. Ik wil de overbrenging in verband beschouwen met de daarbij betrokken personen en met de omstandigheden die het wenschelijk maakten.

Ik zal daarom tegen de motie stemmen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De motie wordt in hoofdelijke stemming gebracht en met 19 tegen 11 stemmen aangenomen.

Vóór hebben gestemd de heeren Michiels van Kessenich, de Vos van Steenwijk, Bavinck, de Gijselaar, d'Aumale van Hardenbroek, van Lamsweerde, van den Berg, Regout, van Waterschoot van der Gracht, Gilissen, Bosch van Oud-Amelisweerd, Franssen, van Wassemaer van Catwijk, van der Does de Willebois, van den Biesen, Reekers, Verheijen, Colijn en de Voorzitter.

15de VERGADERING. — 29 DECEMBER 1914.

Regeling van werkzaamheden.

(Voorzitter.)

Tegen hebben gestemd de heeren Crömer, van Kol, van Houten, Bergsma, van Nierop, Kraus, Drucker, Tjarda van Starkenborgh, Staal, Polak en de Boer.

Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: Ik deel nog aan de Vergadering mede, dat de Centrale Afdeeling heeft besloten van de lijst, houdende vermelding van de wetsontwerpen die heden in de afdeelingen zullen worden onderzocht, af te voeren de wetsontwerpen:

begrooting van het Staatsbedrijf der Artillerie-Inrichtingen voor 1915 (185);

begrooting van de Posterijen, Telegraphie en Telephonie voor 1915, enz. (190), en

begrooting van het Staatsvischershavenbedrijf te IJmuiden voor 1915 (200),

en dat daartegenover aan die lijst wordt toegevoegd het wetsontwerp houdende voorziening betreffende den rechts-

toestand van hier te lande geïnterneerde militairen van buitenlandsche Mogendheden (223).

De vergadering wordt gesloten.

VERBETERINGEN.

In de rede van den heer van Nierop:

bladz. 68, kol. 2, reg. 34 v. b., staat: de volle f 260 000 000, want in 1918 zullen er f 15 000 000 zijn afgelost; lees: ongeveer f 250 000 000, want na 1 Februari 1917 zullen er 10 percent der leening zijn afgelost;

aldaar, reg. 5 v. o., staat: Wehrsteuer; lees Wehrbeitrag;

bladz. 69, kol. 1, reg. 8 v. b., staat: Wehrsteuer; lees: Wehrbeitrag;

aldaar, reg. 15 v. b., staat: wijzen; lees: kunnen wijzen.